

Briuselis, 2014 m. lapkričio 28 d.
(OR. en)

15953/14

EMPL 173
SOC 816
ECOFIN 1082
EDUC 333
JEUN 113

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

---

nuo:	Europos Komisijos generalinio sekretoriaus, kurio vardu pasirašo direktorius Jordi AYET PUIGARNAU
gavimo data:	2014 m. lapkričio 28 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Uwe CORSEPIUSUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2014) 906 final
Dalykas:	KOMISIJOS IR TARYBOS BENDROS UŽIMTUMO ATASKAITOS PROJEKTAS, pridedamas prie Komisijos komunikato „2015 m. metinė augimo apžvalga“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2014) 906 final.

Priedama: COM(2014) 906 final

Bruselis, 2014 11 28
COM(2014) 906 final

KOMISIJOS IR TARYBOS BENDROS UŽIMTUMO ATASKAITOS PROJEKTAS

pridedamas prie Komisijos komunikato „2015 m. metinė augimo apžvalga“

Bendros užimtumo ataskaitos, kurią rengti reikalaujama pagal SESV 148 straipsnį, projektas rengiamas kaip metinės augimo apžvalgos (MAA) priemonių rinkinio 2015 m. Europos semestruui pradėti dalis. Bendroje užimtumo ataskaitoje, kurioje pateikiama svarbiausia informacija ekonominėms gairėms sustiprinti, pagrindžiami svarbiausi MAA pateikti su užimtumu susiję aspektai. Joje pateikiama analizė grindžiama užimtumo ir socialine raida Europoje, užimtumo politikos gairių¹ įgyvendinimu bei nacionalinių reformų programų analize ir pagal ją parengtomis bei 2014 m. liepos 8 d. Tarybos patvirtintomis konkrečioms šalims skirtomis rekomendacijomis ir jų ligšioliniu įgyvendinimu.

Užimtumas ir socialinė padėtis toliau kelia susirūpinimą

Komisijos pateiktose rudens ekonominėse prognozėse nurodyta, kad ekonomika augs lėtai, o nedarbas bus didelis, bet gana stabilus (24,6 mln.). Skirtumai tarp valstybių, visų pirma euro zonos šalių, tebelieka dideli. Net palyginti stiprios ekonomikos šalyse nedarbas tampa struktūrinis – tą rodo didėjantis ilgalaikių bedarbių skaičius.

Reikia tęsti reformas, kuriomis remiamos gerai veikiančios darbo rinkos

Kelios valstybės narės, vadovaudamosi konkrečiai joms skirtomis rekomendacijomis, jau ėmėsi šios srities reformų. Jau matyti pirmieji reformų vaisiai, pavyzdžiui, didėja aktyvumas. Tačiau kad ekonomika būtų paskatinta augti, reikia didesnių investicijų ir palankios aplinkos deramoms darbo vietoms kurti.

Kovos su jaunimo nedarbu srityje valstybės narės padarė pažangą įgyvendindamos Jaunimo garantijų iniciatyvą. Tačiau čia reikia dėti daugiau pastangų itin daug dėmesio skiriant valstybinėms užimtumo tarnyboms, tikslinėms aktyvioms darbo rinkos priemonėms bei profesiniam švietimui ir mokymui. Valstybės narės turėtų užtikrinti palankią aplinką pameistrystės programas siūlančioms įmonėms ir taip padėti jaunimui pereiti iš švietimo sistemos į darbo rinką.

Investicijos į žmogiškąjį kapitalą per švietimą ir mokymą padidins produktyvumą

Valstybės narės priėmė priemones, kuriomis siekiama gerinti gebėjimų pasiūlą ir skatinti suaugusiuosius mokyti. Ne viena šalis ėmėsi priemonių visų švietimo lygmenų – pradinio,

---

¹ Oficialusis leidinys L 308, 2010 11 24, p. 46, 2010 m. spalio 21 d. Tarybos sprendimas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (2010/707/ES).

vidurinio, aukštojo – sistemoms tobulinti, kitos sprendė su bendra švietimo strategija susijusius klausimus. Valstybės narės turi tęsti profesinio mokymo sistemų reformas, kad padidintų darbuotojų produktyvumą sparčiai kintančių darbo rinkos reikalavimų sąlygomis.

Mokesčių ir išmokų sistemos turėtų prisidėti prie darbo vietų kūrimo

Bedarbio pašalpų sistemos turėtų būti geriau susietos su aktyvumo skatinimo ir rėmimo priemonėmis, be to, reikia imtis specialių priemonių, kuriomis ilgalaikiams bedarbiams būtų padedama integruotis darbo rinkoje. Valstybės narės turėtų toliau (o kai kuriais atvejais – aktyviau) taikyti priemones, kuriomis sprendžiamos darbo rinkos segmentacijos problemos, pavyzdžiui, paprastindamos darbo teisės aktus.

Pradėtos kelios mokesčių sistemų reformos, kuriomis šalinamos paskatos nedirbti ir drauge mažinamas darbo jėgos apmokestinimas, kad bendrovės galėtų įdarbinti jaunimą ir ilgalaikius bedarbius. Kelios valstybės narės sprendė darbo užmokesčio nustatymo klausimus, skatindamos derinti darbo užmokesčio raidą su našumu, ir siekė remti namų ūkių disponuojamąsias pajamas, itin daug dėmesio skiriant minimaliam darbo užmokesčiui. Kelios valstybės narės ieškojo galimybių kurti darbo vietas tokiomis priemonėmis kaip (laikinas) įdarbinimas, darbo užmokesčio ar socialinių įmokų tikslinės naujų darbuotojų įdarbinimo subsidijos.

Socialinės apsaugos sistemų modernizavimas

Imtasi įvairių politinių socialinės apsaugos sistemų reformų. Ilginamas pensinis amžius ir mažinami abiejų lyčių pensinio amžiaus skirtumai. Valstybės narės sudaro sąlygas ilgiau išlikti darbo rinkoje ir vėlindamos išėjimą į pensiją gerina teises į pensijų išmokas. Socialinės apsaugos sistemos skatina potencialių darbo rinkos dalyvių aktyvumą, apsaugo iš darbo rinkos išstumtus asmenis ir užkerta kelią gyvenimo ciklo etapų keliamiems pavojams.

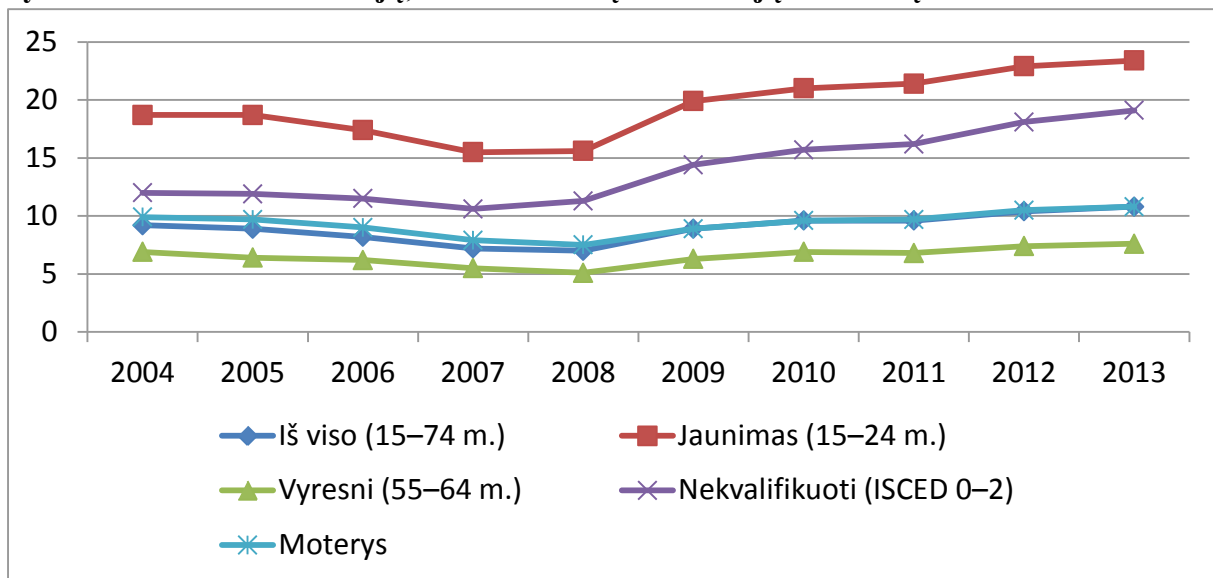
Valstybės narės deda vis daugiau pastangų, kad apsaugotų tuos, kuriems skurdas gresia labiausiai, visų pirma vaikus ir pagyvenusius asmenis.

Be to, peržiūrimos sveikatos priežiūros išlaidos, kad būtų padidintas jų veiksmingumas piliečiams ir lėšos būtų panaudojamos efektyviau.

1. DARBO RINKOS IR SOCIALINĖS TENDENCIJOS BEI UŽDAVINIAI EUROPOS SAJUNGOJE

Nedarbas po truputį mažėja, bet tebelieka didelis visose 28 ES valstybėse narėse. 2004–2008 m. nedarbo lygis sumažėjo kiek daugiau nei 2 procentiniais punktais, tačiau dėl finansų ir ekonomikos krizės padėtis vėl smarkiai pablogėjo (žr. 1 pav.). 2008–2013 m. (pagal sezoną pakoreguotas) nedarbo lygis ES 28 padidėjo nuo 7,0 proc. iki 10,8 proc. Naujesni Eurostato duomenys rodo, kad nuo tada nedarbo lygis vėl sumažėjo ir 2014 m. rugsėjo mėn. buvo 10,1 proc. (11,5 proc. 18 narių turinčioje euro zonoje). Tai žemiausias lygis nuo 2012 m. vasario mėn., išlikęs stabilus nuo 2014 m. rugpjūčio mėn. Išreiškus absoliučiais skaičiais – tai 24,6 mln. bedarbių, palyginti su 26,4 mln. metais anksčiau. Kalbant apie skirtingų darbo rinkos grupių padėties raidą, galima teigti, kad jaunimo nedarbas yra struktūriškai didesnis už vidurkį ir drauge jautriau reaguoja į verslo ciklą. Struktūriškai didesnis ir nekvalifikuotų žmonių nedarbas². Vyresnio amžiaus darbuotojų nedarbo lygis yra palyginti žemas, tačiau praradus darbą jiems paprastai sunkiau rasti naują darbo vietą. Vyrų ir moterų nedarbo lygis nuo 2009 m. beveik nesiskiria.

1 pav. Nedarbo lygio raida 2004–2013 m. ES 28 (metiniai duomenys), iš viso, jaunimo, vyresnio amžiaus darbuotojų, nekvalifikuotų darbuotojų ir moterų nedarbas

Šaltinis: Eurostatas.

Nedarbo raida ES šalyse vis dar skirtinga, bet skirtumai nebedidėja. 2014 m. rugsėjo mėn. nedarbas Vokietijoje ir Austrijoje buvo atitinkamai 5,0 proc. ir 5,1 proc., o Ispanijoje ir Graikijoje – atitinkamai 24,0 proc. ir 26,4 proc. (liepos mėn. duomenimis). Per paskutinius vienerius metus nedarbas sumažėjo 21 valstybėje narėje, išliko toks pats vienoje šalyje ir padidėjo šešiose. Labiausiai nedarbas sumažėjo Ispanijoje, Kroatijoje, Vengrijoje ir

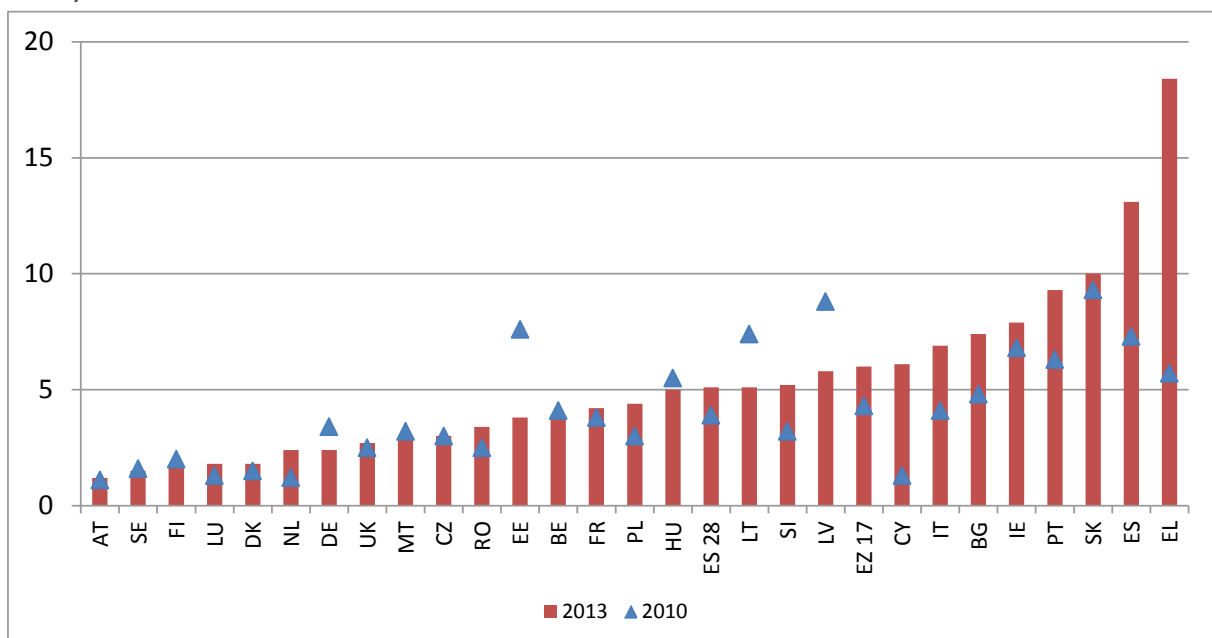
² Tas pats pasakytina apie trečiųjų šalių piliečius ir neįgaliuosius. Trečiųjų šalių piliečių nedarbo lygis 2013 m. buvo 21,7 proc. (palyginti su 14,3 proc. 2008 m.), o neįgaliųjų nedarbo lygis beveik dvigubai viršija žmonių be negalios nedarbo lygį.

Portugalijoje. Nedarbas išaugo šešiose valstybėse narėse (Prancūzijoje, Italijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Austrijoje ir Suomijoje).

Ilgalaikis nedarbas tebeauga. 2010–2013 m. ilgalaikis nedarbas ES 28 padidėjo nuo 3,9 proc. iki 5,1 proc. Itin neigiamos tendencijos nustatytos Graikijoje ir Ispanijoje, kiek mažesniu mastu – Kipre, o trijose Baltijos šalyse padėtis smarkiai pagerėjo. Per pastaruosius metus ilgalaikio nedarbo procentinė dalis, palyginti su visu nedarbu, ES 28 padidėjo nuo 45,3 proc. iki 48,7 proc. (18 narių turinčioje euro zonoje – nuo 47,5 proc. iki 51,5 proc.).

Vyrams, jaunimui ir nekvalifikuotiems darbuotojams ilgalaikis nedarbas gresia labiau nei kitoms darbo rinkos grupėms, o ypač didelį poveikį jis daro nykstančių profesijų ir pramonės šakų atstovams. Bendra ekonomikos padėtis ir toliau lieka svarbiu veiksniumi nustatant visų lygmenų ilgalaikio nedarbo pokyčius ir srautus, tačiau kai kuriose valstybėse narėse (pavyzdžiui, Suomijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje) pastebimas ryškus būtent joms būdingas poveikis – aukštas sugrįžimo į darbo rinką lygis, priešingai nei, pavyzdžiui, Bulgarijoje, Graikijoje ir Slovakijoje. Apskritai vienas iš penkių ilgalaikių ES bedarbių niekada nėra dirbęs, o trys iš keturių yra jaunesni nei 35 m. – tai kelia marginalizacijos pavojų³.

2 pav. Ilgalaikis nedarbas, išreikštas aktyvių gyventojų proc. dalimi, ES 28 ir pavienės valstybės narės, 2010 m. ir 2013 m.

Šaltinis: Eurostatas.

³ Išsamesnę analizę žr. *Key Features (EMPL GD)* (rengiama).

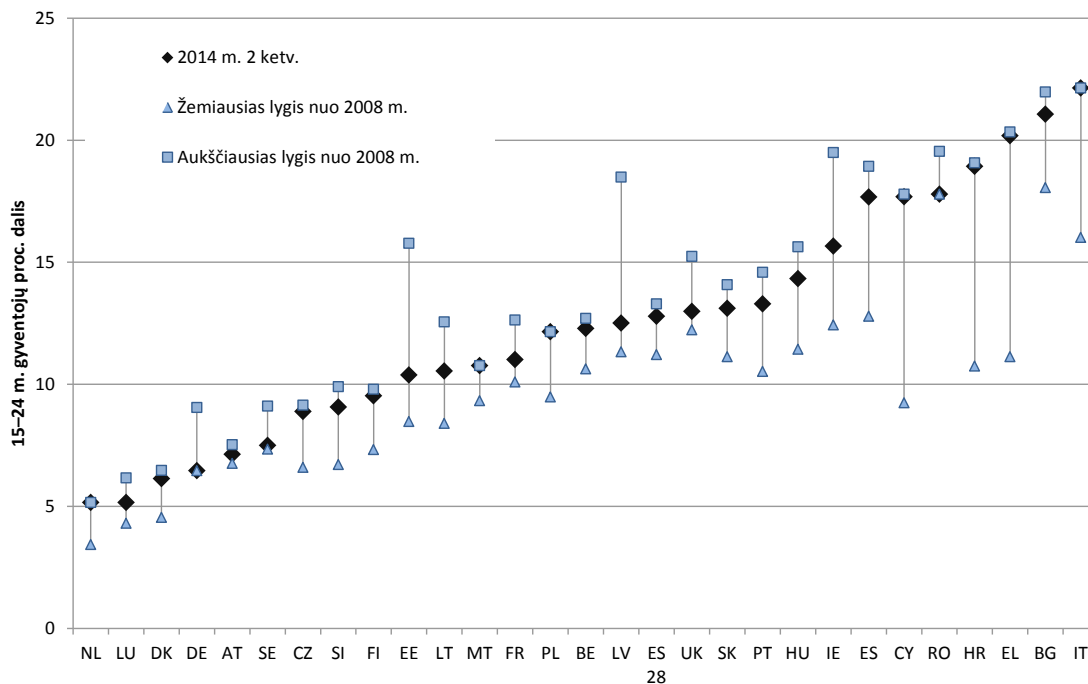
Jaunimo nedarbas tebelieka didelis, tačiau yra ženklų, kad padėtis gerėja. 2014 m. rugsėjo mėn. jaunimo (15–24 m.) nedarbo lygis ES 28 buvo 21,6 proc., t. y. 1,9 procentinio punkto mažiau nei pernai. Skirtumai tarp valstybių narių yra dideli: jaunimo nedarbas Vokietijoje buvo 7,6 proc., Austrijoje – 9,1 proc., Graikijoje – 50,7 proc. (2014 m. liepos mėn. duomenimis), Ispanijoje – 53,7 proc. Skirtumai jau nustojo didėti, tačiau tebelieka dideli.

Nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių (15–24 m.) tebėra daug, nors 2014 m. 1 ketv. mokėsi ar studijavo beveik 70 proc. ES jaunuolių. Daugelyje valstybių narių nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių dalis gerokai viršijo žemiausią 2008 m. užfiksuotą ribą ir beveik prilygo aukščiausiai ribai. Visų pirma tai pasakytina apie tas valstybes nares, kuriose tokių jaunuolių yra daugiausia: Bulgariją, Kiprą, Graikiją, Ispaniją, Kroatiją, Italiją ir Rumuniją. Gana žemas – ir vis žemėjantis – lygis yra Austrijoje, Vokietijoje, Danijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose ir Švedijoje. Daugumoje valstybių narių 2013 m. šis lygis viršijo 10 proc. N nedirbančių ir nesimokančių jaunų moterų yra kiek daugiau nei vyrų: 2013 m. jų buvo atitinkamai 13,2 proc. ir 12,7 proc. (bendras rodiklis – 13,0 proc.). Šį reiškinį daugiausia lemia ne tik jaunimo nedarbo didėjimas, bet ir su nepakankamu išsilavinimu susijęs neveiklumas. Kai kuriose valstybėse narėse (Bulgarijoje, Rumunijoje, Italijoje) *neveiklių* nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių dalis viršija 10 proc.

Mokyklos nebaigiančių asmenų skaičius palaipsniui mažėja – daroma pažanga siekiant 2020 m. tikslo, pagal kurį mokyklos nebaigiančių asmenų dalis turi būti sumažinta iki 10 proc. 2013 m. mokyklos nebaigusių asmenų dalis buvo 12,0 proc., t. y. kiek mažesnė nei ankstesniais metais (12,7 proc.). Mokyklos nebaigia kiek daugiau vyrų (13,6 proc.) nei moterų (10,2 proc.). Mokyklos nebaigimas tebelieka didelė problema: mokyklos yra nebaigę 5 mln. žmonių, iš kurių per 40 proc. yra bedarbiai. 2013 m. 18 valstybių narių lygis buvo žemesnis nei 10 proc., t. y. jos jau pasiekė vieną iš strategijos „Europa 2020“ tikslų. Daugiausiai žmonių – daugiau kaip 20 proc. – mokyklos nebaigia Ispanijoje ir Maltoje.

Siekdama, kad iki 2020 m. aukštąjį ar lygiavertį išsilavinimą įgytų bent 40 proc. piliečių, Europa daro nemenką pažangą. 2013 m. aukštąsias mokyklas baigusių asmenų dalis buvo 36,9 proc., t. y. 1,2 procentinio punkto daugiau nei ankstesniais metais. Aukščiausias lygis (per 50 proc.) nustatytas Airijoje, Lietuvoje ir Liuksemburge. Visoje ES aukštąjį išsilavinimą įgyja daugiau moterų (39,9 proc.) nei vyrų (31,5 proc.).

3 pav. Nedarbančio ir nesimokančio jaunimo lygis ES 28 ir pavienėse valstybėse narėse 2014 m. 2 ketv. bei didžiausios ir mažiausios vertės nuo 2008 m.

Šaltinis: Eurostatas (darbo jėgos tyrimas; pagal sezoną nekoreguoti duomenys, keturių ketvirčių vidurkis iki 2014 m. 2 ketv., EMPL GD skaičiavimas)

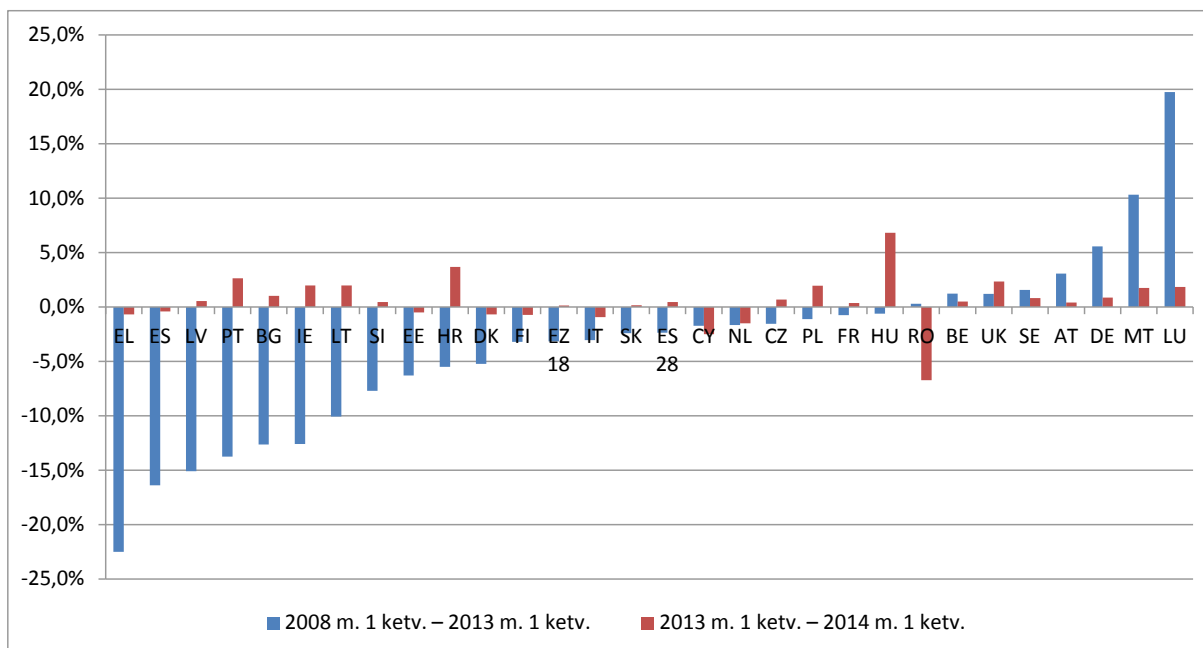
Aktyvumo lygis daugumoje valstybių narių krizės metais buvo gana atsparus, visų pirma dėl didėjančio vyresnio amžiaus darbuotojų (55–64 m.) ir moterų aktyvumo. 2008 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv. ES 28 15–64 m. gyventojų aktyvumo lygis padidėjo nuo 70,3 proc. iki 72,0 proc., tačiau tarp šalių yra didelių skirtumų. Labiausiai aktyvumo lygis išaugo Čekijoje, Vengrijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje ir Lenkijoje, labiausiai sumažėjo Danijoje (tačiau nuo labai aukšto lygio) ir Airijoje. Nors moterų aktyvumo lygis ilgainiui išaugo, skirtumas, palyginti su vyrais, tebėra nemenkas: 11,7 procentinio punkto 2014 m. 1 ketv. (vyrų ir moterų aktyvumo lygis yra atitinkamai 77,9 proc. ir 66,2 proc.). Vyrų ir moterų aktyvumo lygio skirtumas itin didelis Graikijoje ir Italijoje. Kai kuriose kitose šalyse (pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose), kurioms būdingas moterų darbas ne visą darbo dieną, moterų aktyvumo lygis yra aukštas.

ES užimtumo lygio tendencijos ir toliau nepalankios; kad pasiektume strategijoje „Europa 2020“ nustatytą siekį užtikrinti 20–64 m. abiejų lyčių gyventojų 75 proc. užimtumą, reikėtų stiprių atvirkštinių tendencijų. Nuo krizės pradžios užimtumo lygis ES 28 sumažėjo beveik 1,5 procentinio punkto; pats mažiausias jis buvo 2008 m., o 2014 m. 1 ketv. pasiekė 68,4 proc. Valstybių narių padėtis gerokai skiriasi (4 pav.). 2008 m. 1 ketv. –

2013 m. 1 ketv. užimtumo augimas buvo itin neigiamas keliose Pietų Europos šalyse, Baltijos valstybėse, Bulgarijoje ir Airijoje. Nemenkas padidėjimas užregistruotas Liuksemburge ir Maltoje, kiek mažesnis – Vokietijoje. Per paskutinius vienerius metus pokyčiai buvo menkesni, tačiau užimtumas didėjo keliose šalyse, kurios ankstesniais metais buvo atsidūrusios prastoje padėtyje.

Užimtumas didėjo ir mažėjo nevienodai. Nors 20–64 m. vyrų užimtumas 2008 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv. sumažėjo daugiau kaip 3 procentiniais punktais (nuo 77,4 proc. iki 74,0 proc.), moterų užimtumas beveik nesumažėjo, o pernai netgi šiek tiek (0,8 proc.) padidėjo. Nemenkai padidėjo vyresnio amžiaus darbuotojų užimtumas (6,2 procentinio punkto nuo 2008 m. 1 ketv. ir pasiekė 50,9 proc. 2014 m. pradžioje; didžiausias padidėjimas nustatytas Belgijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Italijoje, Liuksemburge, Nyderlanduose ir Lenkijoje); visų pirma tai pasakytina apie moteris (8,4 procentinio punkto). Vertinant pagal išsilavinimą, labiausiai sumažėjo nekvalifikuotų darbuotojų užimtumas, panašiai sumažėjo vidutinės ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų užimtumas. Trečiųjų šalių piliečių (20–64 m.) užimtumas ES 28 2008 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv. sumažėjo nuo 62,4 proc. iki 55,4 proc. Vertinant užimtumo tendencijas atskiruose sektoriuose, toliau didėja užimtumas paslaugų sektoriuje, o mažėja pramonės ir žemės ūkio sektoriuose. Šiuo metu užimtumas šiuose sektoriuose yra atitinkamai maždaug 72,5 proc., 22,5 proc. ir 5 proc. Nors krizės metai padarė žalos ir nuolatinėms darbo vietoms, didžiausia prisitaikymo našta teko laikinoms darbo vietoms (darbo sutartys nebuvo pratęsimos). Galiausiai, darbo vietų, kuriose dirbama visą darbo dieną, skaičius 2008 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv. sumažėjo maždaug 8,1 mln. Darbo vietų, kuriose dirbama ne visą darbo dieną, pastaraisiais metais – priešingai – nuolat daugėja: nuo 2008 m. 1 ketv. jų skaičius išaugo 4 mln.

4 pav. Valstybių narių užimtumo (dirbančių 20–64 m. asmenų skaičiaus) augimas nuo 2008 m. 1 ketv.

Šaltinis: Eurostatas, EMPL GD skaičiavimai.

Manoma, kad ateityje užimtumas šiek tiek padidės, visų pirma dėl numatomo BVP augimo. Kelios tendencijos rodo, kad vidutinės trukmės laikotarpiu darbo vietų skaičius augs, visų pirma tam tikruose sektoriuose⁴. Dėl technologijų pažangos bus kuriama daugiau vietų IRT sektoriuje (manoma, kad iki 2015 m. bus 900 000 laisvų IRT specialistams skirtų darbo vietų), o dėl visuomenės senėjimo, nepaisant dabartinių ir būsimų viešojo sektoriaus sveikatos priežiūros biudžeto apribojimų, vidutiniu laikotarpiu veikiausiai augs sveikatos priežiūros specialistų ir su sveikata susijusių paslaugų teikėjų paklausa. Be to, dėl ekonomikos ekologizavimo gali išaugti ekologijos srities darbo vietų skaičius⁵. Kituose aukštųjų technologijų sektoriuose, pavyzdžiui, transporto, taip pat smarkiai augs vidutinės ir aukštos kvalifikacijos darbuotojų paklausa, siekiant prisiderinti prie aviacijos ir keleivinio transporto sektorių augimo ir atsižvelgiant į didelę procentinę vyresnio amžiaus šio sektoriaus darbuotojų, baigiančių dirbti iki 2020 m., dalį.

Mažosios ir vidutinės įmonės tradiciškai laikomos užimtumo augimo varomąja jėga: kai kurių tyrimų duomenimis, 2002–2010 m. ES MVĮ sukūrta 85 proc. naujų darbo vietų. 2010–

⁴ Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „IRT sektoriaus darbo vietų kūrimo potencialo išnaudojimas“ (*Exploiting the employment potential of ICTs*), 2012 4 18, SWD(2012) 96; Komisijos tarnybų darbinį dokumentą dėl darbo jėgos ES sveikatos priežiūroje veiksmų plano (*On an action plan for the EU healthcare workforce*), 2012 4 18, SWD(2012) 93; Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Ekologiško augimo darbo vietų kūrimo potencialo išnaudojimas“ (*Exploiting the employment potential of green growth*), 2012 4 18, SWD(2012) 92.

⁵ Taip pat žr. Komisijos komunikatą „Žaliojo užimtumo iniciatyva. Išnaudoti žaliosios ekonomikos darbo vietų kūrimo potencialą“, 2014 7 2, COM(2014) 446.

2013 m. užimtumas ES MVĮ sumažėjo 0,5 proc. Neatsižvelgiant į statybos sektorių, kuriame 2008 m. dirbo vienas iš septynių MVĮ darbuotojų, tai reiškia nedidelį – 0,3 proc. – padidėjimą, kurį užgožia 2 proc. padidėjimas didelėse įmonėse.

Šiuo metu daugelyje valstybių narių kredito prieinamumas ne finansų sektoriams tebėra menkas tiek dėl pasiūlos, tiek dėl paklausos veiksnių, įskaitant atitinkamų sektorių restruktūrizavimą ir finansinio įsiskolinimo mažinimą, susijusį su finansų krize. Be to, daugelyje silpnesnių valstybių narių bankų paskolų palūkanų normos, nepaisant nesenų ECB veiksmų, tebelieka didelės ir daro poveikį visų pirma MVĮ. Ribotos galimybės gauti finansavimą taip pat veikiausiai mažins startuolių skaičių, o tai kelia susirūpinimą, nes didžiąją dalį užimtumo augimo lemia būtent naujai įsteigtos MVĮ. Nepakankamas MVĮ užimtumo dinamizmas nuo 2010 m. rodo tinkamo finansų sektoriaus problemų sprendimo potencialų poveikį užimtumui. Nemenką poveikį užimtumui daro ir verslo startuoliams palanki politika.

Keliose valstybėse narėse darbo rinkos segmentacija ir toliau lieka didelė. Jaunimo užimtumui būdingas laikinas darbas ir darbas ne visą darbo dieną: 2014 m. 1 ketv. jis buvo atitinkamai 42,4 proc. ir 31,9 proc. (viso užimtumo). Laikiną darbą ir darbą ne visą darbo dieną dirbo gerokai mažesnė visų dirbančių gyventojų dalis: atitinkamai maždaug 13 proc. ir 19 proc. Darbą ne visą darbo dieną, palyginti su vyrais, dirba neproporcingai daug moterų. 2014 m. 1 ketv. ne visą darbo dieną dirbančių moterų buvo 32 proc., o ne visą darbo dieną dirbančių vyrų – 8,3 proc.; Austrijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje ne visą darbo dieną dirbančių moterų buvo daugiau kaip 40 proc. Dabartinėmis makroekonomikos sąlygomis laikinas darbas ir darbas ne visą darbo dieną, kurie ne visada pasirenkami savanoriškai⁶, gali padėti kurti darbo vietas, o vidutiniu ir ilgalaikiu laikotarpiu gali tapti nuolatinio darbo ir (arba) darbo visą dieną pagrindu (pavyzdžiui, jaunimui). Segmentaciją taip pat rodo nemažėjantys vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumai bei menki perėjimo į saugesnes darbo vietas, kuriose dirbama pagal sutartis, rodikliai.

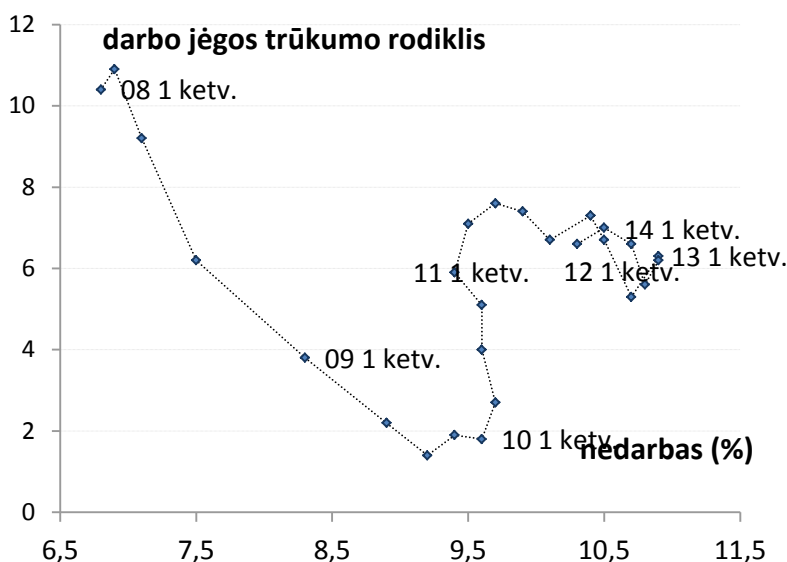
Keliose valstybėse narėse darbo rinkos poreikių tenkinimas dar labiau suprastėjo. Nors vidutinis laisvų darbo vietų rodiklis kelerius pastaruosius metus išliko daugmaž stabilus, nedarbas didėjo – tai rodo prastėjantį darbo rinkos poreikių tenkinimą. Iš Beveridžo kreivės (5 pav.) matyti, kad struktūrinis nedarbas didėja nuo maždaug 2011 m. vidurio⁷. Daugumoje

⁶ Pavyzdžiui, ne savo noru pasirenkamas darbas ne visą darbo dieną (kaip procentinė viso užimtumo ne visą darbo dieną dalis) ES 28 2013 m. buvo 29,6 proc., palyginti su 25,3 proc. 2008 m.

⁷ Beveridžo kreivė – grafinė nedarbo ir laisvų darbo vietų santykio išraiška (laisvų darbo vietų skaičius, palyginti

valstybių narių, išskyrus Vokietiją, darbo rinkos poreikių tenkinimas dar labiau suprastėjo. Negatyvias tendencijas daugiausia lemia staigūs darbo jėgos paklausos neigiami pokyčiai bei gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitiktis⁸, rodanti, kad dėl ekonomikos krizės sumažėjusios darbo rinkos galimybės sukuria histerezės (ankstesnių sąlygų vėlesnio veikimo) poveikį, kurį reikia neutralizuoti investicijomis į žmogiškąjį kapitalą ir veiksmingesne atitiktimi.

5 pav. Beveridžo kreivė, ES 28, 2008 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv.

Šaltinis: Eurostatas. Pastaba. Vertikali ašis rodo darbo jėgos trūkumo rodiklį, nustatytą atlikus ES verslo apklausą (procentinė gamybos įmonių, nurodančių, kad darbo jėgos trūkumas yra gamybą ribojantis veiksnys, dalis); horizontali ašis – nedarbo lygis.

Dėl krizės didėjantis bedarbių skaičius, didėjanti ilgalaikių bedarbių dalis ir dėl to mažėjantis poreikių atitikties veiksmingumas kelia rimtų problemų aktyviai darbo rinkos politikai ir valstybinėms užimtumo tarnyboms (toliau – VUT).

Darbo jėgos judumas ES viduje tebelieka ribotas, ypač atsižvelgiant į visos ES darbo rinkos dydį. Vienas iš keturių ES piliečių teigia, kad svarstytų galimybę per ateinančią dešimtmetį išvykti dirbti į kitą ES šalį, tačiau iki 2013 m. kitoje valstybėje narėje gyveno vos 3,3 proc. ekonomiškai aktyvių ES gyventojų. Šalių skirtumai yra gana dideli (6 pav.). Dėl didžiulių nedarbo lygio skirtumų ES valstybėse narėse persikelti į kitas šalis nori vis daugiau

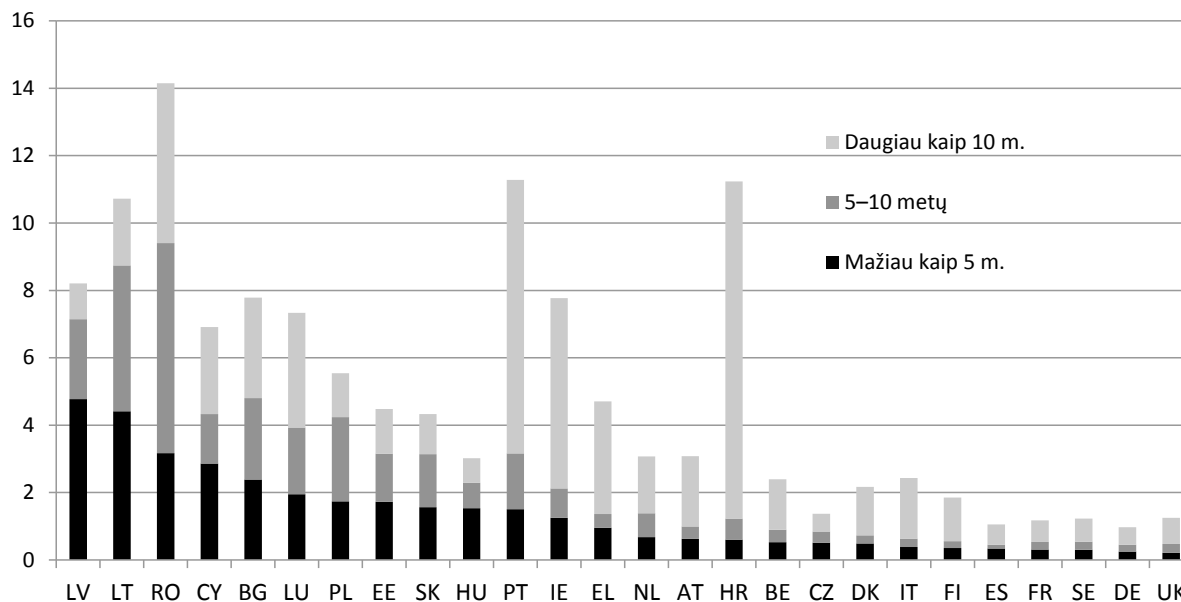
---

su visa darbo jėga). Kreivė leidžiasi žemyn, kai dėl mažesnio laisvų darbo vietų skaičiaus didėja nedarbo lygis. Jei ji kyla aukštyn, tam tikras laisvų darbo vietų lygis galėtų būti siejamas su vis didėjančiu nedarbu, o tai reiškia mažėjantį darbo rinkos poreikių tenkinimo veiksmingumą.

⁸ „Europos darbo rinkos raida 2013 m.“ (*Labour Market Developments in Europe, 2013*), Europos Komisija.

žmonių, tad nuo 2011 m. judumas kiek padidėjo, bet nepakankamai, kad būtų galima pašalinti didžiąją ES darbo rinkoms būdingą pusiausvyros disbalansą⁹.

6 pav. Judumo lygis pagal valstybes nares ir gyvenimo metus šalyje, 2013 m.

Šaltinis: *Key Features*, EMPL GD. Pastaba. Judumo lygis – darbingo amžiaus piliečių, 2013 m. gyvenusių kitoje valstybėje narėje, skaičius kaip procentinė pilietybės šalies darbingo amžiaus gyventojų dalis. MT ir SI duomenų yra per maži, kad jie būtų patikimi. CY, DK, EE, FI, LU ir SE duomenys nepatikimi dėl per mažos imties.

Reikia toliau didinti gebėjimų pasiūlą. Tam tikros tendencijos, visų pirma globalizacija ir (gebėjimais grindžiami) technologijų pokyčiai, palaipsniui keičia santykinę įvairių gebėjimų paklausą. Be to, įvyko tam tikrų pokyčių įvairaus pobūdžio gebėjimų vertinimo srityje: daugelyje profesijų vis svarbesni darosi su IRT susiję gebėjimai ir socialiniai emociniai gebėjimai, kaip antai bendravimo įgūdžiai.

Nors ilgainiui vidutinis išsilavinimo lygis išaugo, darbuotojų turimi gebėjimai neatitinka paklausos keliamų reikalavimų. Tokių gebėjimų pasiūlos ir paklausos pokyčių rezultatas – geresnės kvalifikuotų darbuotojų užimtumo galimybės, palyginti su vidutinės ir žemos kvalifikacijos darbuotojais. Darbo rinkos prognozės rodo, kad ši tendencija išliks ir ateinančiais metais¹⁰.

Struktūriniai gebėjimų bazės trūkumai kelia grėsmę Europos ekonomikos augimo potencialui. Iš naujausių duomenų¹¹ matyti, kad maždaug 20 proc. darbingo amžiaus

⁹ Išsamesnę analizę žr. *Key Features* (EMPL GD).

¹⁰ Pavyzdžiui, „Būsima gebėjimų pasiūla ir paklausa Europoje“ (*Future Skills Supply and Demand in Europe*), Cedefop.

¹¹ 2013 m. spalio mėn. EBPO ir Komisija paskelbė naujos apklausos (*Survey on Adult Skills (PIAAC)*) rezultatus, Europos Komisija, EBPO.

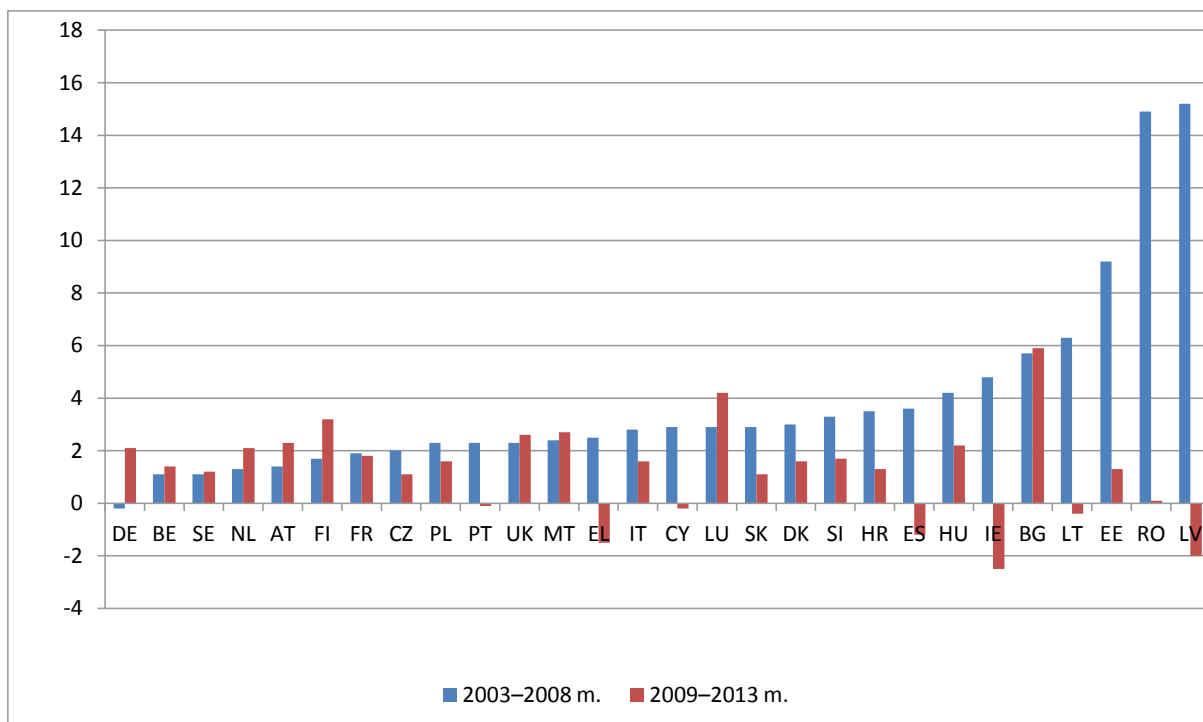
gyventojų gebėjimai yra labai menki; kai kuriose šalyse (Ispanijoje, Italijoje) tokių žmonių dar daugiau. Labai gerą gebėjimų lygį turinčių žmonių dalis yra didelė tik keliose šalyse (Estijoje, Suomijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje); dauguma Europos šalių gerokai atsilieka nuo šioje srityje pažangiausių pasaulio šalių (kaip antai Japonijos ar Australijos). Valdžios sektoriaus išlaidų duomenys rodo didėjančią pavojų, kad investicijos į žmogiškąjį kapitalą yra nepakankamos. Europos investicijos į švietimą ir gebėjimų ugdymą yra neveiksmingos, o tai kelia pavojų jos vidutinio laikotarpio konkurencingumui ir įsidarbinimo galimybėms. 19 valstybių narių sumažino realias švietimo išlaidas, o 14 valstybių narių sumažino santykinę BVP dalį, skiriamą investicijoms į švietimą.

Darbo užmokestis jau ima prisitaikyti prie kintančių reikmių. Prieš prasidedant krizei keliose valstybėse narėse – visų pirma Latvijoje, Rumunijoje ir kiek mažesniu mastu Estijoje, Lietuvoje, Bulgarijoje ir Airijoje – nominalios vienetui tenkančios darbo sąnaudos gerokai padidėjo (7 pav.). Nuo 2009 m. dėl krizės poveikio šių sąnaudų raida minėtose šalyse (išskyrus Bulgariją) buvo gerokai kuklesnė: Airijoje, Lietuvoje ir Latvijoje ji buvo neigiama, o Rumunijoje – kiek didesnė už nulį. Po krizės nominalios vienetui tenkančios darbo sąnaudos sumažėjo ir Graikijoje bei Ispanijoje, nors ankstesniais metais jos augo. Vokietija išsiskiria iš kitų šalių kaip vienintelė valstybė narė, kurioje prieš krizę nominalios vienetui tenkančios darbo sąnaudos šiek tiek mažėjo, o pastaraisiais metais – didėjo. Nuosaikiau nei prieš krizę nominalios vienetui tenkančios darbo sąnaudos keitėsi Belgijoje, Švedijoje, Nyderlanduose, Austrijoje ir ypač Suomijoje. Atvirkštinės tendencijos sunkumų patiriančiose valstybėse narėse ir vadinamosiose pertekliaus šalyse padėjo atkurti išorės balansą, kurio visų pirma reikėjo euro zonos šalyse. Svarbu, kad darbo užmokesčio raida toliau būtų derinama su reikme pašalinti išorės disbalansą ir sumažinti nedarbą, o ilgalaikiu laikotarpiu padėtų didinti našumą. Jei darbo užmokesčio padidėjimas bus išlaikytas, perteklių turinčiose šalyse jis gali padidinti bendrą nepakankamą paklausą¹².

7 pav. Nominalių vienetui tenkančių darbo sąnaudų raida ES 28, vidutinis metinis pokytis, 2003–2013 m.

---

¹² Žr., pavyzdžiui, *Is Aggregate Demand Wage-Led or Profit-Led? National and Global Effects*, Tarptautinis darbo biuras, Darbo sąlygos ir užimtumas, Nr. 40, Ženeva, 2012 m.

Šaltinis: Eurostatas, EMPL GD skaičiavimai.

Vienetui tenkančių darbo sąnaudų mažinimas ir darbo užmokesčio augimo lėtėjimas kainas mažino lėtai ir ne iš esmės. Iš dalies tą galima paaiškinti viena laikiu netiesioginių mokesčių didinimu ir kainų reguliavimu fiskalinio konsolidavimo tikslais¹³. Nominalių vienetui tenkančių darbo sąnaudų mažinimas kainoms nekintant keliose valstybėse narėse, visų pirma Graikijoje, Ispanijoje, Airijoje ir Portugalijoje, nulėmė darbo užmokesčio sumažėjimą. To rezultatas – didėjanti pelno marža, kurios kol kas nelydi investicijų didėjimas.

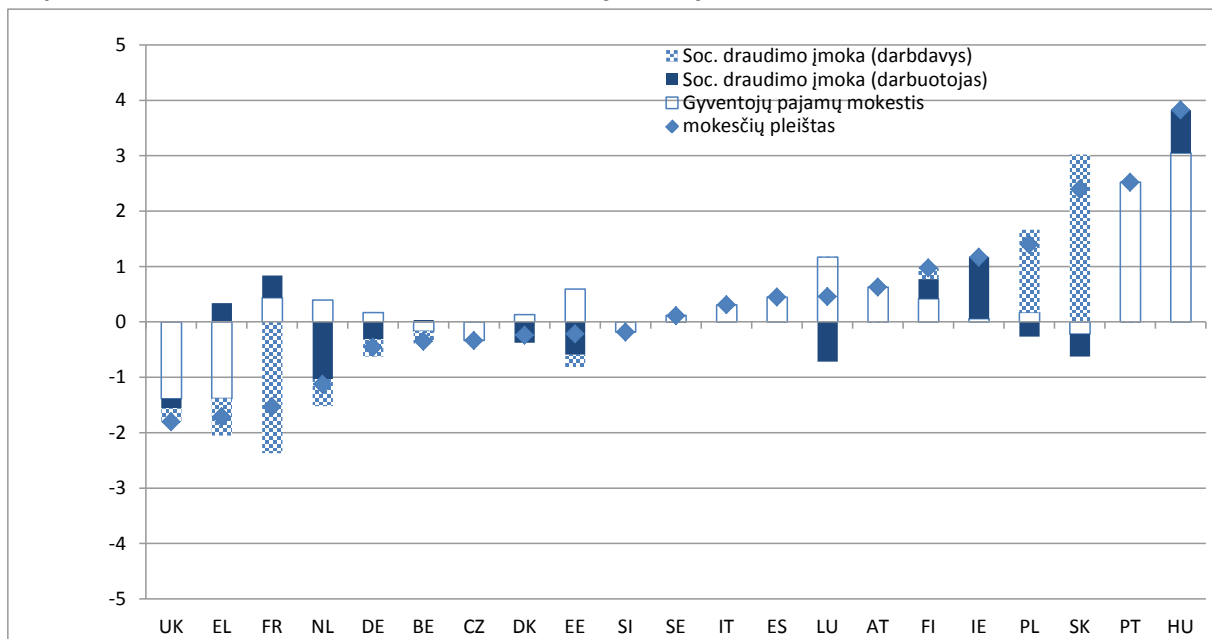
Mokesčių pleištas daugelyje valstybių narių išlieka didelis. Didelis, o kai kuriais atvejais toliau didėjantis mokesčių pleištas (visų pirma nedaug uždirbantiems asmenims ir antriesiems namų ūkio pajamų gavėjams) tebelieka svarbi daugelio valstybių narių problema. Pavyzdžiui, mažą darbo užmokestį (67 proc. vidutinio darbo užmokesčio) gaunantiems asmenims mokesčių pleištas 2008–2010 m. daugumoje šalių sumažėjo, o trejus paskesnius metus beveik visose valstybėse narėse padidėjo. 2013 m. mokesčių pleišto dydis svyravo nuo 20 proc. (ar mažiau) Maltoje (2012 m.) ir Airijoje iki daugiau kaip 45 proc. Belgijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Vengrijoje.

Bendro mokesčių pleišto pokyčius daugiausia lėmė gyventojų pajamų mokesčio didinimas; šį mokesčių padidino 15 (iš 21) valstybių narių (8 pav.). Gyventojų pajamų mokesčiai itin smarkiai didėjo (bent tokiems namų ūkiams, kaip nurodyta, ir gaunantiems 67 proc. vidutinio darbo

¹³ Žr. *Quarterly Report on the Euro Area*, Europos Komisija, 12 tomas, Nr. 3, 2013 m.

užmokesčio) Portugalijoje ir Vengrijoje, o gerokai sumažėjo Jungtinėje Karalystėje ir Graikijoje. Vertinant pagal bendrą gyventojų pajamų mokesčio ir darbuotojų mokamų socialinio draudimo įmokų sumą, darbuotojui tenkanti našta padidėjo 10 valstybių narių, o darbdaviui tenkanti našta – trijose šalyse. Bendras darbdavio mokamų socialinio draudimo įmokų lygis daugumoje valstybių narių išliko daugmaž stabilus; išimtys – Lenkija ir Slovakija, kur šios įmokos labai padidėjo, bei Prancūzija, kur šios įmokos sumažėjo.

8 pav. Bendro mokesčių pleišto raida 2011–2013 m. pagal sudedamąsias dalis (asmuo gauna 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, nesusituokęs, vaikų nėra)

Šaltinis: EK–EBPO mokesčių ir išmokų duomenų bazė. Pastaba. Ne EBPO šalių (BG, CY, HR, LV, LT, MT ir RO) duomenų nėra.

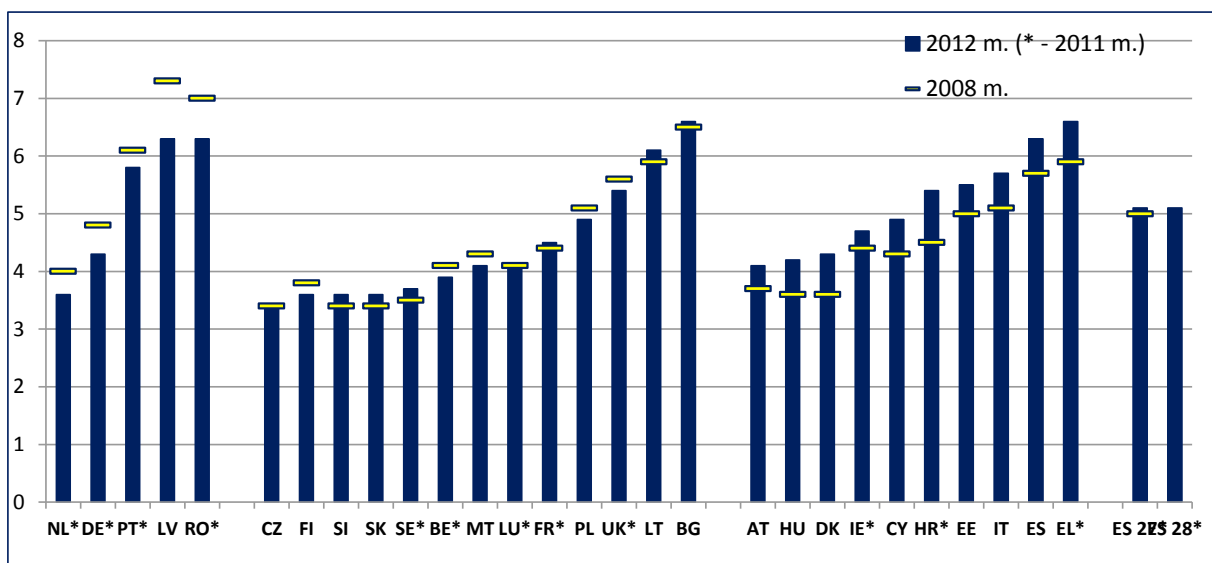
Kova su nedeklaruojamu darbu – svarbi kai kurių valstybių narių problema.

Nedeklaruojamas darbas – įvairi veikla, pradedant neapskaitomu darbu oficialioje įmonėje ir baigiant slaptu savarankiškai dirbančių asmenų darbu, išskyrus veiklą, susijusią su neteisėtomis prekėmis ir paslaugomis. Nedeklaruojamas darbas turi įvairių neigiamų padarinių. Žvelgiant iš makroekonominės perspektyvos, toks darbas mažina mokestines pajamas (pajamų mokesčio ir PVM) ir kenkia socialinio draudimo sistemų finansavimui. Žvelgiant iš mikroekonominės perspektyvos, nedeklaruojamas darbas ir kitos netipinės užimtumo formos, kaip antai fiktyvus savarankiškas darbas, paprastai trukdo įmonėms sąžiningai konkuruoti ir sukelia socialinį dempingą, kuris savo ruožtu trukdo plėtoti užimtumą ir užtikrinti visapusišką socialinę apsaugą. Nedeklaruojamas darbas yra ir sumažėjusio darbo našumo priežastis, nes šešėlinio verslo įmonės paprastai vengia naudotis oficialiomis

paslaugomis ir priemonėmis (pvz., kreditais) ir neauga. Nors visapusiškai patikimų duomenų apie šešėlinės ekonomikos ir nedeklaruojamo darbo mastą nėra, iš turimų duomenų matyti, kad kai kuriose valstybėse narėse tai yra didelė problema¹⁴. Be to, nedeklaruojamo darbo mastas gali didėti dėl kelių socialinių ir ekonominių tendencijų, kaip antai sektorių perkėlimo ir ekonomikos internacionalizavimo, įprastinių darbo formų nykimo, socialinių sunkumų kai kuriose valstybėse narėse.

Ekonomikos pokyčiai paprastai skirtingas gyventojų grupes veikia nevienodai, tačiau apskritai nelygė daugelyje valstybių narių padidėjo. Vidutinis 2008–2013 m. S80/S20 (pajamų kvintilio dalies) santykis¹⁵ ES išliko stabilus, tačiau tarp valstybių narių ryškėja vis didesni nelygės skirtumai ir atotrūkis (9 pav.). Nelygė padidėjo daugumoje pietinių valstybių narių (Ispanijoje, Graikijoje, Italijoje ir Kipre), taip pat Kroatijoje, Estijoje, Danijoje, Vengrijoje, šiek tiek Airijoje ir Austrijoje. Nors pastaruoju metu padėtis kiek pasitaisė, nelygė kelia problemų Bulgarijoje, Graikijoje, Latvijoje, Rumunijoje, Ispanijoje ir Lietuvoje (taip pat žr. 3 skyriaus V pav.).

9 pav. Pajamų paskirstymo skirtumai 2008–2012 m. (S80/S20; pajamų kvintilio dalies santykis)

Šaltinis: Eurostatas, 2013 m. Bendrijos statistika apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (ES SPGS). 2012 m. kelestinių

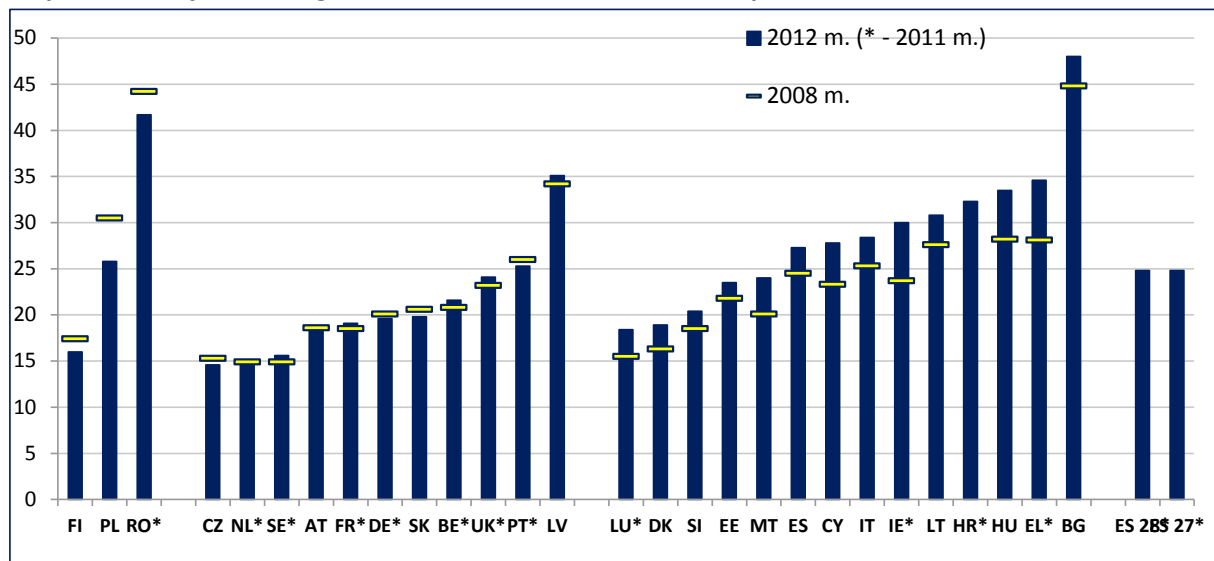
¹⁴ Žr., pavyzdžiui, Eurofound (2013 m.), *Tackling Undeclared Work in 27 European Union Member States and Norway: Approaches and Measures Since 2008*, Eurofound, Dublinas; Hazans, M. (2011 m.), *Informal Workers Across Europe*, Mokslinio tyrimo ataskaita Nr. 5912, Pasaulio bankas, Vašingtonas.

¹⁵ Pajamų kvintilio dalies santykis arba S80/S20 – pajamų pasiskirstymo nelygės rodiklis. Tai bendrų pajamų, kurias gauna 20 proc. visų didžiausias pajamas gaunančių gyventojų (viršutinis kvintilis), ir pajamų, kurias gauna 20 proc. visų mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (apatinis kvintilis), santykis. Visos pajamos – ekvivalentinės disponuojamosios pajamos.

metų duomenys. Pastaba. * – 2011 m. duomenys (kol kas neturima BE, DE, IE, EL, FR, HR, LU, NL, PT, RO, SE, UK 2012 m. duomenų).

Žmonių, kuriems gresia skurdas ir socialinė atskirtis, gerokai padaugėjo, o skirtumai tarp valstybių narių didėja. Nuo krizės pradžios 2008 m. iki 2012 m. europiečių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičius išaugo net 8,7 mln. (Kroatija neįskaičiuojama) ir 2012 m. sudarė 25,1 proc. visų ES 28 gyventojų (10 pav.).

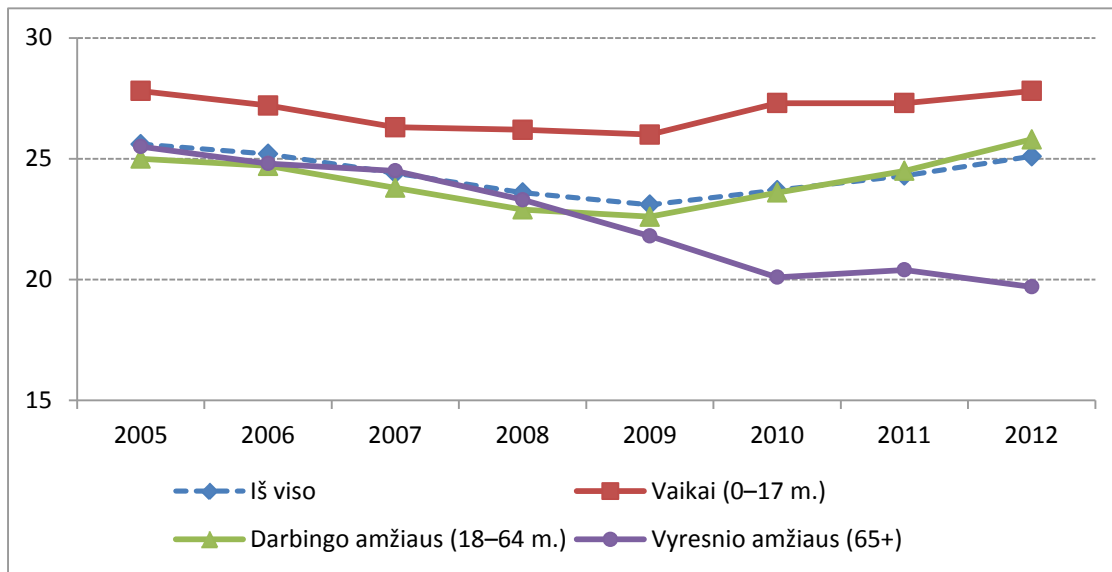
10 pav. Žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, procentinė dalis 2008–2012 m.

Šaltinis: Eurostatas, 2013 m. Bendrijos statistika apie pajamas ir gyvenimo sąlygas (ES SPGS). 2012 m. duomenys. Pastaba. * – 2011 m. duomenys (neturima BE, DE, IE, EL, FR, HR, LU, NL, PT, RO, SE, UK 2012 m. duomenų).

Skurdo lygio raida labai skirtinga ir priklauso nuo amžiaus grupės. Labiausiai krizės padarinius pajuto darbingo amžiaus gyventojai (11 pav., taip pat žr. 3 skyriaus IV pav.) – tą visų pirma lėmė didėjantis bedarbių, mažo užimtumo namų ūkių ir dirbančių, bet skurstančių asmenų skaičius. 2012 m. maždaug 50 mln. darbingo amžiaus ES 28 žmonių gyveno iš pajamų, neviršijančių 60 proc. nacionalinės ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų medianos, o 31,8 mln. (2013 m. – 31,5 mln.) patyrė didžiulį materialinį nepriteklių. 2012 m. 10,9 proc. 18–59 m. piliečių gyveno namų ūkiuose, kurių nei vienas narys nedirbo.

11 pav. Žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, procentinė dalis nuo 2005 m. ES 28, iš viso, vaikai, darbingo amžiaus gyventojai ir vyresnio amžiaus gyventojai

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES-SPGS) duomenys. Pastaba. 2005–2009 m. duomenys – ES 27 vidurkis, 2010–2012 m. duomenys – ES 28 vidurkis. 2013 m. SPGS duomenų kol kas nėra.

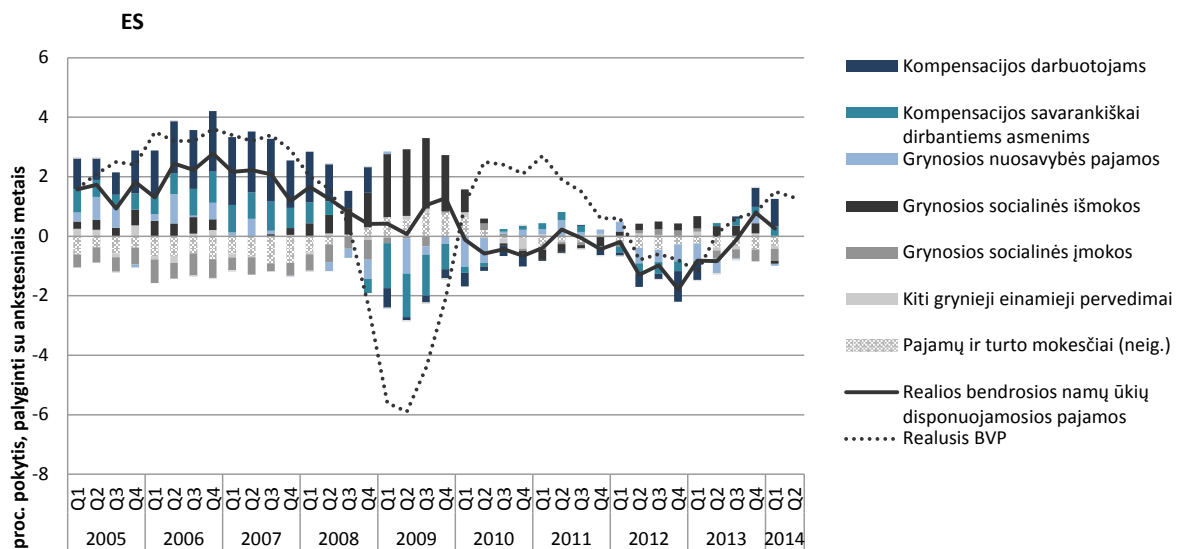
Vyresnio amžiaus (65 m. ir vyresniems) žmonėms padarytas santykinai mažesnis poveikis – jų skurdo ar socialinės atskirties rizika daugumoje valstybių narių sumažėjo, tačiau vyresnio amžiaus moterys vis dar skursta labiau nei vyrai. Tačiau tai dar nebūtinai atspindi realią pagyvenusių žmonių pajamų padėtį; tai tiesiog reiškia, kad kai darbingo amžiaus gyventojų pajamos liko tokios pačios ar sumažėjo, pensijų dydis iš esmės nesikeitė.

Vaičių skurdo ar socialinės atskirties rizika nuo 2008 m. išaugo, nes pablogėjo tėvų (daugiausiai darbingo amžiaus asmenų) padėtis. Tai pasakytina apie daugiau kaip 20 valstybių narių, palyginti su 2008 m., tačiau vienišų tėvų namų ūkių skurdo ir socialinės atskirties rizika yra daugiau nei dvigubai didesnė (ES 28: 47,8 proc. 2012 m.) nei šeimų, kuriose yra du suaugę asmenys (24,4 proc.). Tai, kad vienišų tėvų namų ūkiai patiria gerokai didesnę skurdo riziką, nustatyta visose valstybėse narėse: nuo 35 proc. Slovėnijoje, Suomijoje ir Danijoje iki 78 proc. Bulgarijoje. Taip pat, palyginti su visais gyventojais, gerokai didesnę skurdo ar socialinės atskirties riziką patiria tris ar daugiau vaikų auginančios šeimos (ES 28 30,9 proc.). Krizės metu pablogėjusios darbo rinkos sąlygos didesnę poveikį padarė darbingo amžiaus vyrams. Tačiau dėl su kitų asmenų priežiūra susijusių neveiklumo (savanoriško ar ne) laikotarpių ir darbo ne visą darbo dieną moterys tebeapatiria didesnę (nuolatinio) skurdo ar socialinės atskirties riziką nei vyrai.

2012 m. kur kas didesnę skurdo ar socialinės atskirties riziką patyrė 18–64 m. amžiaus trečiųjų šalių piliečiai (48,9 proc.) nei priimančiosios šalies piliečiai (24,3 proc.). 2012–2013 m. ši rizika padidėjo daugiau kaip 3 procentiniais punktais.

ES namų ūkių disponuojamosios pajamos iš tikrųjų augti pradėjo 2013 m. pabaigoje po beveik ketverių metų nuolatinio nuosmukio (daugiau informacijos apie šių pajamų raidą pateikiama 3 skyriuje). Tą lėmė didėjančios rinkos pajamos (atlygis darbuotojams, atlygis savarankiškai dirbantiems asmenims ir nuosavybės pajamos) bei didesnės namų ūkiams skiriamos socialinės išmokos¹⁶. Kol kas neaišku, ar 2013 m. pažangą pavyks išlaikyti, nes darbo vietos tebekuriamos vangiai, mokesčių ir išmokų sistemų poveikis tebelieka menkas, o naujausi 2014 m. duomenys rodo dar vieną nuosmukį (12 pav.).

12 pav. Bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų didėjimo veiksniai

Šaltinis: Eurostatas – sektorių sąskaitos.

Mokesčių ir išmokų sistemų pastarųjų metų pokyčių distribucinis poveikis įvairiose šalyse labai skyrėsi¹⁷. Priklausomai nuo sistemos sandaros mokesčių ir išmokų pokyčiai darė skirtingą poveikį dideles ir mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams. Kai kuriose šalyse regresyvusis poveikis užkrovė papildomą našta visų pirma nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams ir smukdė jų gyvenimo lygį. Kitos valstybės narės, kurios skyrė daugiau dėmesio mokesčių ir išmokų sistemų pokyčių poveikio paskirstymui, sugebėjo išvengti

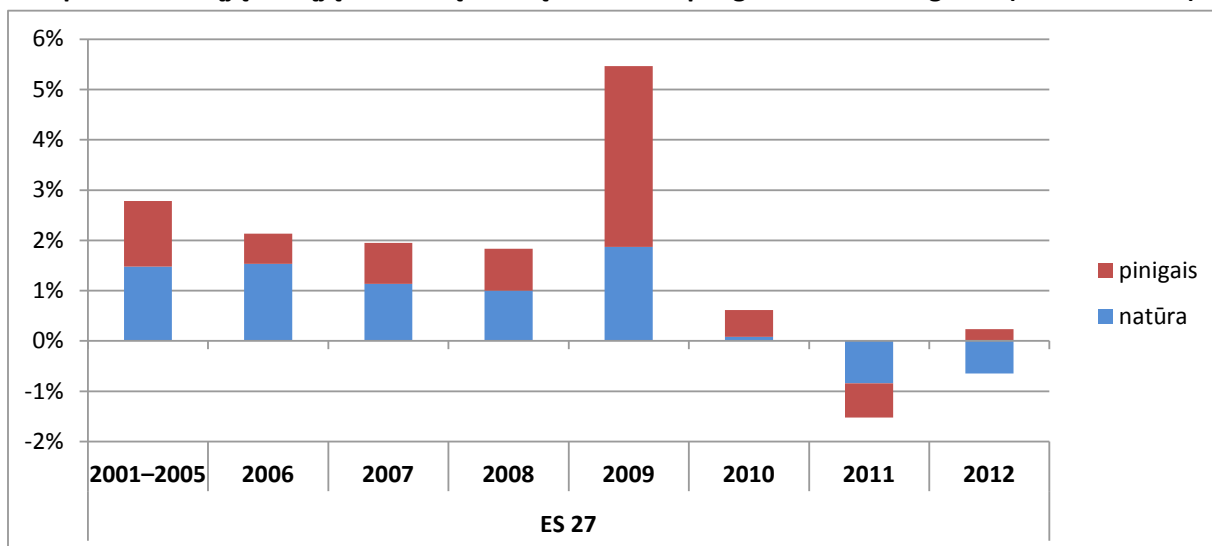
¹⁶ Daugiau informacijos žr. *EU Employment and Social Situation, Quarterly Review*, 2014 m. birželio mėn.

¹⁷ *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review*, 2014 m. kovo mėn., *Supplement on trends in social expenditure* (2014 m.).

neproporcingo poveikio nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams. Distribucinio poveikio skirtumai pasireiškė nepriklausomai nuo visos koregavimo sumos skirtumų.

Socialinių išlaidų augimas, 2009 m. pasiekęs aukščiausią tašką, nuo 2011 m. buvo neigiamas. Pirmuoju krizės etapu (iki 2009 m.) socialinių išlaidų didėjimas daugiausia buvo susijęs su nedarbo išlaidomis, kiek mažesniu mastu su kitomis išlaidomis (visų pirma išlaidomis pensijoms ir sveikatos priežiūrai). 2010 m. socialinių išlaidų augimas susilpnėjo, nes atsigauančiose šalyse nustota taikyti fiskalines skatinimo priemones ir standartiškai imta palaipsniui atsisakyti automatinio stabilizavimo mechanizmo. Nuo 2011 m. socialinės išlaidos (visų pirma išmokos natūra) mažėjo nepaisant tolesnio ekonominių ir socialinių sąlygų prastėjimo (13 pav.)¹⁸.

13 pav. ES realiųjų viešųjų socialinių išlaidų išmokoms pinigais ir natūra augimas (2001–2012 m.)

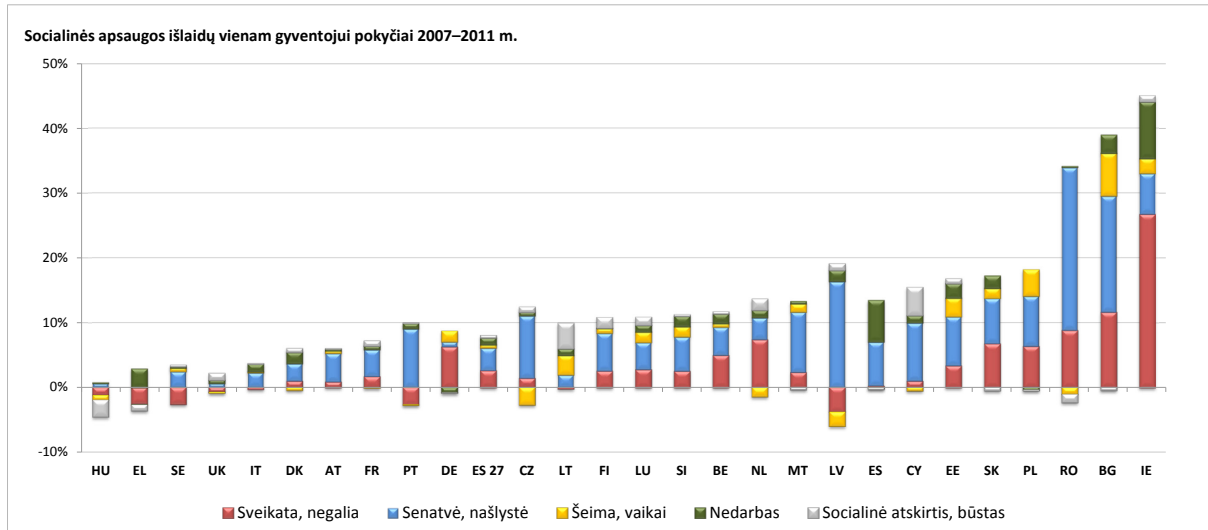
Šaltinis: nacionalinės sąskaitos, EMPL GD skaičiavimai.

Socialinės apsaugos išlaidų struktūra taip pat neišvengė krizės poveikio. 2007–2011 m. (realiosios) socialinės apsaugos išlaidos vienam gyventojui ES 27 išaugo 8 procentais (14 pav.). Didžiausias padidėjimas nustatytas pensijų srityje (didėjanti senatvės ir našlių pensijoms skirta suma sudarė 44 proc. bendro padidėjimo), taip pat sveikatos priežiūros ir neįgalumo srityje (32 proc.). Valstybių narių skirtumai yra gana dideli: keturiose valstybėse narėse socialinės apsaugos išlaidos vienam gyventojui 2007–2011 m. padidėjo mažiau kaip 5 proc., septyniose – daugiau kaip 15 proc.

18 Žr. „ES užimtumas ir socialinė padėtis. Ketvirčio apžvalga“, 2013 m. kovo mėn. Iš analizės matyti, kad nuo 2011 m. pastebimas socialinių išlaidų mažinimas yra akivaizdesnis nei įvykus panašioms nuosmukiams per pastaruosius tris dešimtmečius.

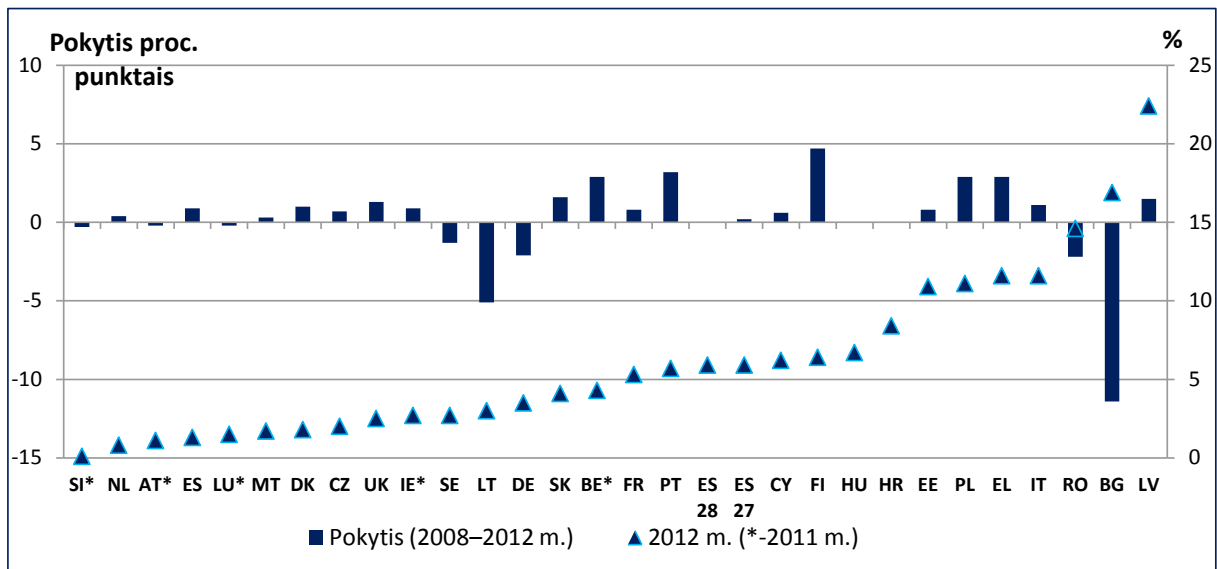
14 pav. Socialinės apsaugos išlaidų vienam gyventojui pokyčiai 2007–2011 m. pagal socialinės apsaugos sritį

Pastaba. Bendras socialinių išlaidų augimas pagal sritis (vienam gyventojui 2005 m. palyginamosiomis kainomis). Šaltinis: ESSPROS.

Kai kuriose valstybėse narėse pažeidžiamiausioms grupėms priklausančių ir mažas pajamas gaunančių asmenų galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis toliau buvo menkos. Mažiausias pajamas gaunančių asmenų, teigiančių, kad turi nepatenkintų sveikatos priežiūros reikmių, dalis 2008–2012 m. ES 27 šalyse išaugo nežymiai; didesnių pokyčių nustatyta tokiose šalyse kaip Suomija, Portugalija ir Graikija (15 pav.). 2012 m. didžiausios nepatenkintos sveikatos priežiūros reikmės nustatytos Latvijoje, Bulgarijoje ir Rumunijoje. Didžiausias sumažėjimas užregistruotas Bulgarijoje (2008–2012 m. 11,4 procentinio punkto), tačiau žmonių, kurių sveikatos priežiūros reikmės nėra patenkinamos, dalis 2012 m. tebebuvo didelė (16,9 proc.).

15 pav. Nepatenkintos sveikatos priežiūros reikmės, mažiausių pajamų kvintilis, 2008–2012 m.

Šaltinis: Eurostatas, 2012 m. ES-SPGS duomenys. Pastaba. Nepatenkintos sveikatos priežiūros reikmės: paslaugos pernelyg brangios, reikia pernelyg ilgai laukti arba pernelyg toli vykti. * – 2011 m. duomenys (neturima BE, IE, LU ir AT 2012 m. duomenų; taip pat HR ir ES 28 2008 m. duomenų).

2. UŽIMTUMO GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS. UŽIMTUMO IR SOCIALINĖS POLITIKOS REFORMOS

Šioje dalyje¹⁹ pateikiama valstybių narių pastarųjų 12 mėnesių reformų ir priemonių apžvalga. Užimtumo gairės²⁰ – tvirtas pagrindas valstybėms narėms, padedantis spręsti užimtumo ir socialines problemas dabartinėmis sąlygomis ir siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų (kaip nustatyta 1 dalyje). 2014 m. metinėje augimo apžvalgoje išdėstyti prioritetai ir politinės gairės valstybėms narėms, pagal 2014 m. Europos semestrą teikiančioms nacionalines reformų programas. Nacionalinės reformų programos buvo atitinkamai peržiūrėtos ir Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymais, pateikė konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. Užimtumo ir Socialinės apsaugos komitetai stebi valstybių narių veiklą ir problemų sprendimo pažangą naudodamiesi Užimtumo rodiklių apžvalga (EPM) ir Veiksmų socialinės apsaugos srityje rezultatų apžvalga (VSASRA). Tolesnės politinės reformos bus vertinamos pagal 2015 m. Europos semestrą.

Pastangos siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų remiamos Europos socialinio fondo lėšomis įgyvendinant tokius veiksmus kaip kova su nedarbu, itin daug dėmesio skiriant jaunimui, siūlant stažuočių ir pameistrystės galimybių siekiant suteikti naujų įgūdžių ir atnaujinti turimus, švietimo rėmimas siekiant kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi, taip pat administracinių pajėgumų didinimas. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ESF ir kitų Europos struktūrinių ir investicinių fondų veiklos derinimas prie strategijos „Europa 2020“ politinių prioritetų ir didesnis fondų dėmesys rezultatams sustiprins jų, kaip strategijos finansinių ramsčių, vaidmenį.

Reformų jau imtasi visose toliau aprašytose srityse. Tačiau įvairių politikos sričių ir valstybių narių pažanga nevienoda. Todėl reikia dėti daugiau pastangų, nors daugeliu atvejų visapusiško reformų poveikio kol kas nematyti, nes tam, kad poveikis išryškėtų, reikia daugiau laiko. Taip pat neįmanoma nustatyti pavienių reformų vertingumo, nes tuo pačiu metu gali būti vykdomos kelios reformos. Todėl, rengdamos politiką ir reformas, valstybės narės turėtų į tai atsižvelgti.

---

¹⁹ Šioje dalyje aptariama dabartinė padėtis, kaip nustatyta ankstesnėje Bendroje užimtumo ataskaitoje; dėl vietos stokos aptarimas nėra išsamus, juo nesiekama pranešti apie visas reformas ir politines priemones. Šioje ataskaitoje neaptariamos priemonės, apie kurias buvo paskelbta, bet kurios dar nepateiktos Parlamentui ar kolektyvinėms deryboms su socialiniais partneriais.

²⁰ 2010 m. spalio 21 d. Tarybos sprendimas 2010/707/ES dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių.

Toliau pateikiama lyčių nelygybės darbo rinkoje apžvalga ir aptariamos reformos, kurios galėtų padėti daryti pažangą siekiant lyčių lygybės ir kurios plačiau paaiškinamos atitinkamose toliau pateiktose gairėse.

Lyčių lygybė. Darbo rinkoje nelygybė tebėra didelė²¹

Nors pasiekta pažangos, vyrų ir moterų padėties atotrūkis tebelieka didelis. Moterų užimtumas tebėra gerokai mažesnis nei vyrų (2014 m. pradžios duomenimis, atitinkamai 62,8 proc. ir 74 proc.). Skirtumas vertinant visos darbo dienos ekvivalentais dar didesnis (2013 m. duomenimis, 18,3 procentinio punkto). Be to, už valandos darbą moterims mokama 16 proc. mažiau. Užimtumo lygio, dirbtų valandų skaičiaus ir darbo užmokesčio skirtumai lemia didelį vyrų ir moterų uždarbio skirtumą (37 proc. visoje ES). Kadangi pensijos atspindi per gyvenimą gautą uždarbį, abiejų lyčių pensininkų pajamų atotrūkis taip pat nemažas (vidutiniškai 39 proc.). Vertinant vyresnių nei 55 m. asmenų skurdo ar socialinės atskirties riziką, didesnę pavojų visose valstybėse narėse patiria moterys.

Galimybė gauti įperkamas ir aukštos kokybės vaikų priežiūros paslaugas, ilgalaikės sveikatos priežiūros paslaugas ir popamokinės priežiūros paslaugas, taip pat lankstesnę darbo tvarką ir adekvati priežiūros atostogų politika ir toliau atlieka labai svarbų vaidmenį palaikant moterų užimtumą ir padedant tiek vyrams, tiek moterims derinti darbą ir šeiminių gyvenimą. Nors nuo 2005 m. dauguma valstybių narių padarė pažangą siekdamas su vaikų priežiūra susijusių Barselonos tikslų, tik devynios valstybės narės pasiekė tikslą, pagal kurį iki 2012 m. priežiūros paslaugos turi būti užtikrintos 33 proc. jaunesnių nei trejų metų vaikų²², o 11 valstybių narių pasiekė tikslą, pagal kurį turi būti užtikrinta 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomojo mokyklinio amžiaus priežiūra. Kai kurių šalių mokesčių lengvatų sistemos neskatina moterų imti dirbti ar dirbti daugiau, visų pirma atgraso nuo antrojo šeimoje uždirbančio asmens darbo visą darbo dieną.

Darbo rinkos segregacija ir su lytimi susiję stereotipai tiek vyrams, tiek moterims gali trukdyti visapusiškai išnaudoti savo potencialą ir optimaliai derinti gebėjimus su darbo rinkos reikalavimais. Šiuo metu mokosi ir studijuoja daugiau moterų nei vyrų, tačiau neproporcingai daug moterų renkasi tradiciškai moteriškas studijų sritis, kaip antai sveikatos priežiūrą ir aprūpinimą, humanitarinius ir pedagoginius mokslus, o tokius dalykus kaip

²¹ Išsami analizė pateikiama Komisijos metinėje moterų ir vyrų lygybės užtikrinimo ataskaitoje.

²² Naujausi turimi duomenys; paskelbta 2014 m. pavasarį.

gamtos mokslai, technologijos, inžinerija ir matematika tebestudijuoja neproporcingai daug vyrų.

Visoje ES, nors ir nevienodu mastu ir su skirtingais užmojais, imtasi veiksų moterų užimtumo lygiui kelti bei darbui ir šeiminiam gyvenimui derinti. Valstybės narės ėmėsi priemonių, kuriomis, be kita ko, siekiama (toliau) didinti vaikų priežiūros paslaugų prieinamumą ir (arba) keisti vaiko priežiūros atostogų ar lanksčios darbo tvarkos taisykles. Iniciatyvų, kuriomis siekta sumažinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą ar šalinti fiskalines priemones, kuriomis moterys skatinamos pasitraukti iš darbo rinkos ar negrįžti į ją, būta kiek mažiau. Kai kurios valstybės narės ėmėsi kovos su vaikų skurdu priemonių ar pakeitė socialinių išmokų sistemą, kad paremtų (mažas pajamas gaunančias) šeimas ir (arba) tėvus. Daugelis šalių yra numačiusios (palaipsniui) vienodinti pensinį vyrų ir moterų amžių, o kai kuriais atvejais imtasi dar ir veiksų, kuriais siekta paskatinti vyresnio amžiaus moterų dalyvavimą darbo rinkoje ar pritaikyti teisių į pensiją kaupimo sistemas.

2.1 Užimtumo gairė Nr. 7. Dalyvavimo darbo rinkoje didinimas ir struktūrinio nedarbo mažinimas

Valstybėse narėse įvairiais būdais skatinant užimtumą ir kovojant su segmentacija buvo toliau modernizuojami užimtumo apsaugos teisės aktai. Kroatija įvykdė antrą savo darbo teisės reformų etapą, priėmė naują darbo įstatymą, kuriuo palengvinamas lankstaus darbo sutarčių, apimančių, be kita ko, darbą ne visą darbo dieną, laikiną darbą ir sezoninį darbą, taikymas, sušvelnino darbo laiką reglamentuojančius teisės aktus ir supaprastino atleidimo iš darbo procedūras. Pasiekus išsamų socialinių partnerių susitarimą Nyderlandai ėmėsi įgyvendinti supaprastintas atleidimo iš darbo procedūras, apriboti išeitines išmokas ir sieti jas ne su amžiumi, o su darbo stažu, kartu sugriežtinant taisykles dėl laikino darbo siekiant užkirsti kelią darbo rinkos segmentacijai ir reformuoti nedarbo išmokų sistemą. Ispanija supaprastino sutarčių šablonus įmonėms, įdiegė aiškesnes kolektyvinio atleidimo iš darbo procedūras ir įmokų mokėjimo lengvatomis ir galimybe lanksčiau naudoti papildomas valandas skatino darbą ne visą darbo dieną. Italija sušvelnino sąlygas įmonėms naudoti terminuotas darbo ir pameistrystės sutartis, tolesnė išsami užimtumo apsaugos teisės aktų ir aktyvios darbo rinkos politikos reforma šiuo metu svarstoma Parlamente. Slovakija apribojo darbo, atliekamo už pagrindinių darbo santykių ribų, trukmę iki vienerių metų vadinamaisiais *darbo susitarimais*.

Valstybių narių galimybės smarkiai pakelti moterų užimtumo lygį labai priklauso nuo kokybiškų ir įperkamų vaikų priežiūros paslaugų. EBPO duomenys patvirtina, kad vaikų priežiūros paslaugų teikimas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, skatinančių moterų dalyvavimą darbo rinkoje. Kelios šalys (Austrija, Vokietija, Airija, Malta, Lenkija) toliau vykdė priemones, įgyvendintas ankstesniais metais, ir (arba) skyrė papildomą finansavimą esamoms vaikų priežiūros paslaugoms, o kitos (Čekija, Slovakija) neseniai ėmėsi parengiamųjų veiksmų diegti naujus teisės aktus ar projektus. Malta nuo 2014 m. balandžio mėn. teikia nemokamas visuotines vaikų priežiūros paslaugas šeimoms, kuriose abu tėvai dirba. Vaikų priežiūra teikiama tėvų darbo laiku ir dar papildomą valandą per dieną kelionei. Be to, 2014 m. biudžete numatyta nemokama, mokymosi dienomis teikiama paslauga darželiuose ir valstybines pradžines mokyklas lankančių vaikų dirbantiems tėvams, jei jie nori atvesti vaiką į mokyklą likus valandai iki pamokų pradžios. Čekijos Parlamentas patvirtino įstatymą dėl vaikų grupių, kurio svarstymas užtruko kelerius metus ir kuriuo siekiama palengvinti valstybiniam vaikų darželių tinklui nepriklausančių vaikų priežiūros centrų kūrimą.

Keliose šalyse (Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje, Lenkijoje, Vokietijoje ir Suomijoje) imtasi priemonių užtikrinti lankstesnę darbo tvarką arba iš dalies pakeisti vaiko priežiūros atostogų taisykles. Jungtinėje Karalystėje nuo 2014 m. visiems darbuotojams suteikta teisė kreiptis dėl lankstaus darbo. Iš dalies pakeitus įstatymą dėl užimtumo skatinimo ir darbo rinkos institucijų, nuo 2014 m. gegužės 2 d. Lenkijoje pradėta teikti dotacijas nuotoliniam darbui – įdarbinant nedirbančius, bet į darbo rinką grįžti norinčius tėvus, auginančius bent vieną vaiką iki 6 metų, arba asmenis, išėjusius iš darbo dėl kitų išlaikytinių priežiūros. Italijoje šiuo metu svarstoma iniciatyva „Jobs Act“, pagal kurią siūlomos tėvystės atostogų dalinio keitimo priemonės. Vokietijoje 2015 m. sausio mėn. įsigalios reforma dėl tėvystės išmokų, kuria abu tėvai skatinami dalytis vaiko priežiūrą ir darbą.

Iniciatyvų sumažinti vyrų ir moterų darbo užmokesčio atotrūkį imtasi rečiau. Austrijoje darbo užmokesčio lygybės ataskaitos nuo 2013 m. yra privalomos bendrovėms, kuriose dirba per 250 darbuotojų, o nuo 2014 m. – per 150 darbuotojų.

Mokesčių srities priemonių pasiūlyta Italijoje pagal iniciatyvą „Jobs Act“, o Maltoje mokesčių kreditas tėvams, kurių vaikai lanko privačius vaikų priežiūros centrus, padidintas nuo 1 300 EUR iki 2 000 EUR. Jungtinėje Karalystėje nuo 2015 m. veiks neapmokestinamų vaikų priežiūros paslaugų dirbantiems tėvams sistema; ji pakeis dabartinę talonų ir tiesioginių

vaikų priežiūros sutarčių sistemą. Reikalavimus atitinkančios šeimos atgaus 20 proc. metinių vaikų priežiūros išlaidų – iki 10 000 GBP už kiekvieną vaiką.

Kelios valstybės narės sprendė darbo užmokesčio nustatymo klausimus, skatindamos derinti darbo užmokesčio raidą su našumu. Kitos valstybės narės siekė remti namų ūkių disponuojamąsias pajamas, visų pirma susijusias su minimaliu darbo užmokesčiu. Vokietijoje nuo 2015 m. sausio 1 d. įvedamas 8,50 EUR visuotinis minimalus valandinis darbo užmokestis; iki 2016 m. pabaigos numatytas pereinamasis laikotarpis, kurio metu bus taikomos tam tikros išimtys. Estija, Rumunija ir Slovakija padidino nacionalinį minimalų darbo užmokestį, siekdamos kovoti su dirbančiųjų skurdu, o Jungtinė Karalystė sugriežtino nuobaudas darbdaviams, kurie nesilaiko nacionalinio minimalaus darbo užmokesčio taikymo reikalavimų. Austrija išplėtė prievolę nurodyti bendru sutarimu nustatytą minimalų darbo užmokestį darbo skelbimuose visiems pramonės sektorių, kuriuose nėra kolektyvinių sutarčių, darbdaviams. Savo ruožtu Portugalija, vykdydama plataus masto reformas, sumažino labai daug uždirbančių viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimus.

Imtasi priemonių mažinti darbo jėgos, ypač nepalankiausioje padėtyje esančių asmenų, apmokestinimą, siekiant skatinti darbo jėgos paklausą ir vartojimą. Belgija sumažino mažai uždirbančių darbuotojų socialinio draudimo įmokas tam tikruose sektoriuose, leido darbdaviams nemokėti socialinių įmokų nuo užmokesčio už viršvalandžius ir išplėtė darbuotojų atleidimo nuo išskaičiuojamojo mokesčio taikymą. Italija sumažino gyventojų pajamų mokestį už 2014 m. mažas pajamas gaunantiems asmenims ir pritaikė nuolatinę 10 proc. nuolaidą darbdavių mokamiems regioniniams ekonominės veiklos mokesčiams. Ispanijos vyriausybė pritarė mokesčių reformos pasiūlymui, įskaitant mokesčių tarifų sumažinimą nuo septynių iki penkių, nedidelį ribinių normų sumažinimą ir neapmokestinamos sumos padidinimą, kuris etapais vyks 2015–2016 m. Slovakija padidino studentų pajamų ribą, iki kurios jie atleidžiami nuo socialinio draudimo įmokų, o Estija nuo 2015 m. sausio 1 d. padidins pajamų mokesčio lengvatą. Latvija plačios apimties biudžeto dokumentų rinkiniu palengvino mokesčių našta, ypač išlaikytinių turinčioms šeimoms: padidino tikslinę neapmokestinamą gyventojų pajamų mokesčio ir socialinių įmokų ribą. Prancūzija pirmus metus ėmėsi bendrovėms taikyti atlyginimu grindžiamus mokesčių kreditus; procesas bus baigtas 2015 m. sumažinus darbdavių socialinio draudimo įmokas, taip pat nuspręsta dėl priemonių sumažinti pajamų mokestį vidutinį ir mažą darbo užmokestį gaunantiems asmenims.

Kai kurios valstybės narės ėmė aktyviau kovoti su nedeklaruojamu darbu. Slovėnijoje nedeklaruojamo darbo prevencijos ir užimtumo akto pataisomis įvesta talonų už asmenų papildomą darbą sistema, muitinės tarnyba įtraukta į neteisėto darbo praktikos kontrolę ir sugriežtintos sankcijos, ypač už kvalifikacijos nereikalaujančius smulkaus remonto darbus. 2014 m. rugpjūčio mėn. Kroatija įsteigė kovos su nedeklaruojamu darbu komisiją, kurios užduotis – įvertinti esamas priemones, stebėti jų įgyvendinimą ir siūlyti naujas priemones arba būtinas pataisas.

Įgyvendinus Tarybos rekomendaciją dėl Jaunimo garantijų iniciatyvos nustatymo duotas impulsas įdiegti drąsią struktūrinę reformą, apimančią daug aktyvios darbo rinkos politikos aspektų valstybėse narėse. 2014 m. visos valstybės narės pateikė savo Jaunimo garantijų įgyvendinimo planus ir juos aptarė su Komisija. Dabar svarbiausia – juos įgyvendinti, bet jau žengti daug žadantys pirmieji žingsniai.

Kai kurios valstybės narės dėjo specialias pastangas gerinti valstybinių užimtumo tarnybų paramą jaunimui. Belgijoje Briuselio regiono valstybinė užimtumo tarnyba *Activis* įsteigė Jaunimo garantijoms skirtą tarnybą, kurios paskirtis – teikti konkrečią paramą jaunuoliams, oficialiai užsiregistravusiems darbo biržoje, padėti jiems rasti darbo ir stažuotės vietą. Rumunija paskelbė du Jaunimo garantijų iniciatyvos bandomuosius projektus, kuriais įsteigti 27 jaunimo garantijų centrai (šiuo metu juos remia Europos socialinis fondas), kurių paskirtis – nustatyti nesimokančius ir nedirbančius jaunuolius ir pasiūlyti jiems prie individualių poreikių pritaikytų paslaugų rinkinius. ES buvo priimta 2014–2016 m. aktyvinimo ir užimtumo strategija kaip pagrindinė koordinavimo politikos priemonė, kuria siekiama pereiti prie veiklos rezultatais pagrįsto požiūrio į darbo rinkos politiką. Italijoje sukūrus integruotą *e-Portals* žmonėms suteikta galimybė tiesiogiai užsiregistruoti internetu ir prisijungti prie nacionalinio registro, kad būtų lengviau automatiškai patikrinti reikalavimų laikymąsi ir perduoti pasiūlymus.

Kai kuriose valstybėse narėse darbo ieškantiems jaunuoliams skatinti panaudotos tikslinės įdarbinimo paskatos ir subsidijos startuoliams. Nyderlandai priėmė mokesčių lengvatą darbdaviams, priimantiems į darbą jaunuolius, iki dvejų metų gaunančius bedarbio pašalpą arba socialinę paramą, o Lenkijoje jaunesni nei 30 metų amžiaus asmenys atleidžiami nuo socialinio draudimo įmokų. **Kitos valstybės narės priėmė naujas įdarbinimo paskatas, kuriomis skatinamas darbo vietų kūrimas kitoms ilgalaikių bedarbių grupėms.** Bendros įdarbinimo paskatos priimtose arba sustiprintose Portugalijoje, Maltoje, Graikijoje, Ispanijoje ir

Kipre. Pavyzdžiui, Malta siūlo darbo užmokesčio subsidiją (iki pusės minimalaus darbo užmokesčio dydžio) ir socialinio draudimo subsidiją iki vienerių metų darbdaviams už naujai įdarbintus darbuotojus, o Ispanija patvirtino vieningą socialinių įmokų normą įmonėms, samdančioms naujus darbuotojus pagal neterminuotas darbo sutartis, įskaitant darbą ne visą darbo dieną, laikotarpiui iki dvejų metų (mažosioms įmonėms – iki trejų metų), taip pat skyrė specialių lėšų asmenims, kurie, pasinaudojus Jaunimo garantijų iniciatyva, įdarbinami pagal neterminuotas sutartis. Savo ruožtu Malta skyrė tikslinę subsidiją vyresnio amžiaus darbuotojams, įskaitant mokesčių nuolaidą mokymo išlaidoms padengti.

Įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą, daugelyje valstybių narių buvo tęsiama valstybinių užimtumo tarnybų reforma siekiant gerinti paslaugų standartus ir koordinavimą regionų lygmeniu. Pagal išsamią 2014–2016 m. laikotarpio aktyvumo skatinimo strategiją Ispanija parengė bendrąjį užimtumo tarnybų katalogą, sudarytą iš nuoseklaus komplekso priemonių, kurias reikia įgyvendinti visuose Ispanijos regionuose siekiant užtikrinti darbo ieškantiems asmenims lygias prieigos teises, prie individualių poreikių priderintą aptarnavimą, veiksmingumą, skaidrumą, rezultatyvumą ir administracinių lygmenų sąveiką. Suomija pradės plačiau taikyti reikalavimą priimti darbo rinkos tarnybos centrų pateiktus savivaldybių lygmens darbo pasiūlymus, jei kelionė iki darbo vietos ir atgal trunka ne ilgiau kaip tris valandas per dieną, ir išplės ilgalaikiams bedarbiams skirtus užimtumo planus: pasiūlys aktyvių priemonių per pirmuosius tris nedarbo mėnesius.

Paskatų verslui pradėti sistemos Europoje plačiai išplėtotos: ne mažiau kaip devynios valstybės narės (Malta, Kroatija, Ispanija, Lietuva, Graikija, Lenkija, Prancūzija, Portugalija ir Airija) patvirtino paskatas remti bedarbius, norinčius pradėti savo verslą. Plačios apimties darbo vietų kūrimo veiksmų planu Airija numatė sukurti vietos verslo biurus, kurių veikla koordinuojama su Įmonių kompetencijos centru, nauju jaunimo verslumo fondu, skirtu remti verslą ir plėtrą ir supaprastinti mokesčių lengvatas verslininkams. Portugalijoje nauja programa *Investe Jovem* teikiama finansinė parama jaunuoliams, siekiantiems dirbti savarankiškai arba įsteigti savą labai mažą įmonę.

2.2 Užimtumo gairė Nr. 8. Kvalifikuotos darbo jėgos formavimas, atsižvelgiant į darbo rinkos poreikius, ir mokymosi visą gyvenimą skatinimas

Poreikis gerinti gebėjimų pasiūlą ir skatinti suaugusiųjų mokymąsi lėmė politinius veiksmus keliose valstybėse narėse²³. Valstybės narės priėmė priemones, kuriomis siekiama gerinti gebėjimų pasiūlą ir skatinti suaugusiųjų mokymą(si), dažnai siejant jį su profesinio mokymo reforma.

Danijoje, vykdant platų politinį susitarimą dėl ekonomikos augimo iniciatyvų dokumentų rinkinio, trišalio susitarimo tarp vyriausybės ir socialinių partnerių paskatintomis iniciatyvomis bus remiamas nekvalifikuotų darbuotojų gebėjimų ugdymas, o kvalifikuotiems darbuotojams suteikiamos galimybės įgyti aukštąjį išsilavinimą. 2014–2020 m. susitarimas didinti nekvalifikuotų ir kvalifikuotų darbuotojų galimybes dalyvauti profesinio mokymo programose bus taikomas dar 160 000 asmenų. Graikijoje profesinio švietimo ir mokymo srities gairėmis, kurios yra susitarimo memorandumo dėl ekonominio koregavimo programos dalis, siekiama gerinti pameistrystės programų ir profesinio mokymo kokybę bei didinti jais besinaudojančių asmenų skaičių. Lietuvoje iš dalies pakeistas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, jo nauja redakcija (patvirtinta 2014 m. liepos 10 d.) įsigalios 2015 m. sausio 1 d. Pagal šį įstatymą numatoma (be kita ko) gerinti suaugusiųjų švietimo koordinavimą nacionaliniu ir vietos lygmenimis, užtikrinamas naujų suaugusiųjų švietimo finansavimo modelių įdiegimas ir darbuotojams suteikiamos neformaliajam švietimui skirtos atostogos. Per ataskaitinį laikotarpį vyriausybė taip pat pasirašė susitarimus su darbdavių organizacijomis, atstovaujančiomis įvairiems sektoriams, siekdama gerinti kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą. Kipre valstybiniai universitetai susitarė išplėsti nuotolinio mokymo programų taikymo sritį ir apimtį. Pradėta vykdyti nauja modernios pameistrystės programa, kurią sudaro du lygmenys: parengiamasis (skirtas nebaigusiems vidurinės mokyklos jaunuoliams) ir pagrindinis (kuriame suteikiama kvalifikuoto amatininko kvalifikacija). Maltos vyriausybė paskelbė 2014–2019 m. strategiją, kuria siekiama spręsti neraštingumo problemą.

Lenkijoje 2014 m. spalio 1 d. įsigaliojo naujas įstatymas, kuriuo leidžiamos tarpkoleginės studijos, dvilypės studijos, atliekamos su darbdaviais ir trijų mėnesių pameistryste taikomojo profilio kolegijose, reglamentuojama absolventų tolesnės karjeros stebėseną ir remiama aukštojo mokslo kokybę. Universitetai galės pripažinti mokantis ar vykdant profesinę veiklą įgytas žinias ir įgūdžius ir atsižvelgti į juos studijoms baigiantis. Taigi naujosiomis teisės aktų sistemomis dirbantiems asmenims, norintiems pakeisti profesiją ar įgyti papildomą

---

²³ Išsamesnę veiklos, apimančios 8 ir 9 gaires, analizę žr. 2014 m. Švietimo ir mokymo ataskaitoje.

išsilavinimą, suteikiama galimybė studijuoti. Prancūzijoje priimtas įstatymas, kuriuo reformuojama profesinio mokymo sistema: įvedamos individualios mokymo sąskaitos ir keičiamas profesinio mokymo sistemos finansavimas, padarant profesinį mokymą tinkamesnį ir lengviau prieinamą darbuotojams ir darbo ieškantiems asmenims.

Nemažai valstybių narių taiko priemones, kuriomis siekiama palengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką, tuo taip pat bus prisidedama prie visapusiškų Jaunimo garantijų.

Prancūzijoje nutarta dėl programos, skirtos atnaujinti pameistrystės sistemą. Sistema turi tapti labiau orientuota į įgūdžių trūkumo šalinimą ir siūlyti paskatas pameistrius įdarbinantiems darbdaviams, o jaunuoliams suteikti galimybių atlikus gamybinę praktiką sudaryti neterminuotas darbo sutartis. Numatyta reforma turėtų būti pradėta įgyvendinti 2015 m. Airijoje „Darbo įgūdžių“ kampanija parūpina darbo ieškantiems asmenims internetu teikiamą informaciją apie jiems prieinamus mokymosi, kvalifikacijos keitimo ar darbo patirties įgijimo variantus, apie naujas ir kuriamas darbo vietas. Latvijoje pagal naują studentų vasaros darbo programą, kuria vidurinių mokyklų moksleiviams siūlomas vieno mėnesio trukmės mokamas darbas įmonėse ir vietos valdžios institucijose, sudaroma galimybė įgyti pirmosios darbo patirties ir susipažinti su įvairiais darbu reikalingais įgūdžiais/ir sužinoti, kokių įgūdžių reikia darbo rinkoje.

Šiuo metu mokosi ir studijuoja daugiau moterų nei vyrų, tačiau neproporcingai daug moterų renkasi tradiciškai moteriškas studijų sritis, kaip antai sveikatos priežiūrą ir aprūpinimą, humanitarinius ir pedagoginius mokslus, o tokius dalykus kaip gamtos mokslai, technologijos, inžinerija ir matematika tebestudijuoja neproporcingai daug vyrų. Pavyzdžiui, Vokietijoje bendrai su ESF finansuojama programa siekiama pritraukti daugiau žmonių, daugiausia vyrų, dirbti į vaikų priežiūros įstaigas.

2.3 Užimtumo gairė Nr. 9. Visų lygių švietimo ir mokymo sistemų kokybės tobulinimas ir aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičiaus didinimas

Visos valstybės narės pateikė išsamius Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo planus, laikantis Europos Vadovų Tarybos nustatytų terminų.

Dauguma valstybių narių (Belgija, Čekija, Danija, Estija, Ispanija, Prancūzija, Vengrija, Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Švedija ir Jungtinė Karalystė) **ėmėsi priemonių gerinti savo profesinio rengimo ir mokymo sistemas** siekdamos labiau atsižvelgti į darbo rinkos poreikius, iš esmės susiejo juos su Jaunimo garantijų iniciatyva ir Europos pameistrystės aljanso prisiimtais įsipareigojimais. Keletas šalių (Danija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Vengrija, Airija, Portugalija, Slovakija ir Belgijos regionai) peržiūrėjo savo profesinio rengimo ir mokymo sistemų teisės aktus.

Belgijos regionai sustiprino švietimo ir profesinio mokymo bei užimtumo politikos sąsajas bei jos dalyvių bendradarbiavimą, kad profesinis rengimas ir mokymas geriau atitiktų rinkos poreikius. ES pradėjo reformą, kuria siekiama sukurti dvilypę profesinio rengimo ir mokymo sistemą ir pritaikyti ją prie darbo rinkos poreikių. Prancūzijoje nauju įstatymu dėl visą gyvenimą trunkančio mokymosi ir profesinio rengimo ir mokymo didinama parama mažesnės kvalifikacijos asmenų pameistrystės programoms. Rumunija pradėjo taikyti naujus teisės aktus, kuriais suteikiamos subsidijos aukštųjų mokyklų absolventų profesinėms stažuotėms. Švedija patvirtino priemonės, kuriomis siekiama palengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką pasitelkiant stažuotes, taip pat padėti jaunuoliams įgyti darbo patirties. Estijoje skirta papildomų lėšų suaugusiųjų profesinio rengimo ir mokymo kursams. Portugalijoje pritaikytas profesinio švietimo ir mokymo programų modelis; taip pat sukurtas profesinio mokymo centrų tinklas ir nauji profesinio mokymo kursai, skirti pagrindinį (14 m.) ir vidurinį (15–17 m.) išsilavinimą turintiems asmenims. Danijoje profesinio švietimo ir mokymo reforma patvirtinta 2014 m. birželio mėn. ir bus pradėta vykdyti 2015–2016 mokslo metais. Reforma siekiama, kad daugiau jaunuolių baigtų profesinio rengimo ir mokymo programą, ir padedama užtikrinti švietimo garantijas visiems Danijos jaunuoliams, norintiems įgyti pagrindinį profesinį išsilavinimą ir parengimą.

Kvalifikacijų sistemų įgyvendinimui valstybės narės skiria mažiau dėmesio. Austrijoje įsteigtas užsienyje įgytos kvalifikacijos pripažinimo informacinis punktas, taip gerinant migrantų galimybes ir siekiant išvengti darbo paklausos ir pasiūlos neatitikties. Kroatijoje sukurta Kroatijos kvalifikacijų sistema, kuria reglamentuojamos kvalifikacijos ir gerinamos švietimo programos, jas derinant su darbo rinkos poreikiais.

Kai kurios valstybės narės pradėjo aukštojo mokslo sistemų reformas. Aukštojo mokslo sistemų reformas pradėjo Austrija, Vokietija, Estija, Graikija, Lietuva, Liuksemburgas, Lenkija ir Jungtinė Karalystė. Ne vienoje šalyje (Austrijoje, Vokietijoje, Estijoje,

Liuksemburge ir Jungtinėje Karalystėje) reformos apima didesnę finansinę paramą specialiųjų poreikių grupėms.

Austrija padidins finansinę paramą savo vaikus auginantiems, dirbantiems ar susituokusiems studentams. Vokietija padidins ribines vertes ir pradės teikti papildomą finansinę paramą, ypač jaunuoliams, kurių tėvų pajamos mažos (nuo 2016 m.). Liuksemburge pakeisti finansinės paramos skyrimo atitikties kriterijai, kad būtų atsižvelgiama į socialinius aspektus. Jungtinėje Karalystėje skiriamas specialus finansavimas, kuriuo siekiama padidinti inžinierių pasiūlą ir paskatinti daugiau moterų dirbti šiame sektoriuje.

Kelios valstybės narės (Austrija, Estija, Graikija, Ispanija, Vengrija, Airija, Malta, Slovakija ir Jungtinė Karalystė) **ėmėsi priemonių pradinio ugdymo ir vidurinio lavinimo sistemoms tobulinti**, o kitos (Kroatija, Lietuva) nagrinėjo bendrą švietimo strategiją.

Kelios valstybės narės (Austrija, Nyderlandai, Estija, Airija ir Švedija) pagerino mokytojų darbo sąlygas, padidino atlyginimus arba esamų mokytojų skaičių. Estija, siekdama padaryti mokytojo profesiją patrauklesne, padidino mokytojų minimalų darbo užmokestį, įgyvendina bendrą vidurinės mokyklos aukštesniųjų klasių ir profesinio rengimo ir mokymo reformą. Airija biudžete numatė lėšų papildomai 1 400 mokytojų, be to, išlaikomas esamas mokytojų padėjėjų lygis specialiųjų poreikių turintiems vaikams. Ispanijoje paspartintas mokymosi profilio pasirinkimas (renkasi vidurinės mokyklos 3 ir 4 klasių, 15 ir 16 m. moksleiviai) ir įvestos naujos vertinimo formos 3 ir 6 pradinės mokyklos klasėse (9–12 m. vaikams). Danijos vyriausybė pasiekė susitarimą dėl valstybės teikiamo privalomojo (pradinio ir pagrindinio) ugdymo, kuris įsigalios 2014–2015 mokslo metais. Portugalijos vyriausybė įgyvendina mokytojų rengimo programą, o autonomijos susitarimus turinčiose mokyklose dabar leidžiama taikyti lankstesnes programas.

2.4 Užimtumo gairė Nr. 10. Socialinės įtraukties ir kovos su skurdu skatinimas

Daugeliu šios srities politikos reformų buvo siekiama užtikrinti, kad socialinės apsaugos sistemos:

- veiksmingai skatintų asmenis, galinčius dalyvauti darbo rinkoje, ir suteiktų jiems galimybių tai daryti;
- apsaugotų tuos, kurie (laikiniai) išstumti iš darbo rinkos ir (arba) negali joje dalyvauti;

- parengtų individus galimiems jų gyvenimo ciklo keliamiems pavojams, investuodamos į žmogiškąjį kapitalą.

A. Valstybės narės stengiasi labiau stiprinti aktyvią darbo rinkos politiką, reformuoti socialinės ir (arba) nedarbo paramos sistemas, numatydamos tikslines priemones tiems, kuriems kyla didesnė skurdo rizika. Ne viena valstybė narė (Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Danija, Ispanija, Airija, Italija, Latvija, Nyderlandai ir Slovakija) pradeda taikyti arba stiprina aktyvumo skatinimo priemones, kuriomis siekiama spręsti suaugusiųjų skurdo problemą. Socialinės ir (arba) nedarbo paramos sistemos reformas vykdo daug valstybių narių (Belgija, Graikija, Kipras, Airija, Kroatija, Italija, Lietuva, Liuksemburgas, Lenkija, Portugalija, Rumunija ir Jungtinė Karalystė). Belgijoje nedarbo pašalpų sistemos reforma siekiama užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp pašalpos ir veiksmingos pagalbos ieškant darbo ir mokymo galimybių. Kipras, vykdydamas socialinės rūpybos sistemos reformą, pradėjo taikyti garantuotų minimalių pajamų sistemą (ja pakeista buvusi valstybės paramos sistema). Kai kurios valstybės narės (Belgija, Estija, Ispanija, Malta ir Jungtinė Karalystė) ėmėsi konkrečių priemonių, skirtų gyventojams, kuriems labiau gresia skurdas, visų pirma jaunimui, šeimoms su vaikais ir žmonėms su negalia (Austrija, Belgija, Kipras, Suomija, Airija, Latvija, Švedija ir Jungtinė Karalystė). Kai kurios valstybės narės (Prancūzija, Švedija) taip pat pranešė apie priemones, kuriomis siekiama užtikrinti lygias moterų ir vyrų galimybes.

B. Valstybės narės taip pat ėmėsi reformų, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis, laikinai nedalyvaujančius arba negalinčius dalyvauti darbo rinkoje. Siekdamos šio tikslo, vienos valstybės narės savo socialinę politiką plėtojo siekdamos apsaugoti vaikų ir vyresnio amžiaus žmonių gerovę ir didino pašalpas, kitos parengė specialių politinių kovos su vaikų skurdu priemonių. Didėjant susirūpinimui dėl to, kokį poveikį turės augantis skurdą patiriančių vaikų skaičius, kai kurios valstybės narės (Bulgarija, Estija, Ispanija, Airija, Italija, Lietuva, Latvija ir Rumunija) ėmėsi aktyviau taikyti priemones vaikų skurdo problemai spręsti. Bulgarijoje pranešama apie šias svarbiausias priemones, taikomas įgyvendinant nacionalinę strategiją „Skurdo mažinimas ir socialinės įtraukties skatinimas 2020“: mėnesinių išmokų padidinimas už antrąjį vaiką ir už dvynius, už vaikus su chroniška negalia, taip pat finansinė parama, skirta padengti šildymo išlaidas vyresnio amžiaus žmonėms ir vaikams. Airija pradėjo vykdyti naują įrodymais pagrįstą teritorinę vaikystės programą, skirtą vaikų skurdo klausimui spręsti plėtojant prevencijos ir ankstyvosios intervencijos tarnybas, kurių veikla bandomuoju etapu buvo įvertinta kaip sėkminga. Italija pradėjo diegti paramos vaikus auginančioms šeimoms sistemą, kuria

teikiamos pasyvios priemonės, o taip pat aktyvumo skatinimo priemonės ir paslaugos. Latvijoje padaryta didelė pažanga sprendžiant vaikų skurdo klausimą, pavyzdžiui, nuo 2014 m. sausio 1 d. padidintos su vaikais susijusios išmokos ir parama, teikiama nepilnomis šeimoms. Be to, Latvijos vyriausybė taip pat padidino gyventojų pajamų mokesčiu neapmokestinamą ribą išlaikytiniams. Estijos vyriausybė 2014 m. birželio mėn. nusprendė nuo 2015 m. sausio mėn. gerokai padidinti bendrąją vaiko auginimo pašalpą, taip pat poreikiais grindžiamas vaiko išmokas ir minimalų vaiko gyvenimo lygį.

Valstybės narės laikėsi požiūrio, kad reikia investuoti į socialinę politiką ir gerino galimybes naudotis ankstyvojo ugdymo ir priežiūros paslaugomis. Kai kurios valstybės narės (Austrija, Bulgarija, Čekija, Vokietija, Estija, Prancūzija, Vengrija, Lietuva, Latvija, Lenkija ir Jungtinė Karalystė), vykdydamos vaikų galimybių gerinimo strategijas, ėmėsi iniciatyvų, kuriomis siekė ankstyvosios vaiko priežiūros ir ugdymo paslaugas suteikti didesniai vaikų skaičiui. Vokietija padarė tam tikrą pažangą toliau didindama galimybes naudotis visą dieną veikiančių vaiko priežiūros įstaigų paslaugomis, tačiau mažesnę pažangą – didindama galimybes naudotis visą dieną veikiančių mokyklų paslaugomis. Prancūzijos daugiamečiame kovos su skurdu ir socialine atskirtimi plane taip pat yra priemonių, skirtų šeimoms, kuriose yra išlaikomų vaikų; tai, pavyzdžiui, prieigos prie mokyklų valgyklų gerinimas ir papildomų vietų vaiko priežiūros įstaigose parūpinimas (10 proc. jų skirta vaikams iš mažas pajamas gaunančių namų ūkių). Airijoje sukurtos subsidijuojamos popamokinės vaiko priežiūros vietos, siekiant paskatinti mažas pajamas gaunančius ir nedirbančius tėvus grįžti į darbo rinką, ir parūpinama vaiko priežiūros vietų bedarbiams tėvams, dalyvaujantiems bendruomenės programose, padedančiose kaupti mokymosi ir darbo patirtį ir remiančiose aktyvų įsijungimą į darbo rinką. Maltoje pagal naują sistemą dirbančių ir (arba) besimokančių tėvų namų ūkiams teikiamos nemokamos ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugos viešose ir privačiose įstaigose.

Pagrindinis pensijų iniciatyvų aspektas – nustatyti naują darbo stažo ir pensinio amžiaus pusiausvyrą, nes beveik visose valstybėse narėse ilginamas pensinis amžius ir siekiama, kad jis būtų vienodas abiem lytims. Reaguodamos į demografinius iššūkius, su kuriais susiduria pensijų sistema, valstybės narės vis dažniau pripažįsta poreikį užtikrinti ilgesnį žmonių darbinį amžių, kuris turėtų būti atsvara ilgėjančiai gyvenimo trukmei ir suteiktą galimybę ilgesniu dalyvavimu darbo veikloje kompensuoti pajamų pakeitimo normos mažėjimą. Per kelerius pastaruosius metus įvairios valstybės narės priėmė (pavyzdžiui, Kipras, Ispanija, Prancūzija, Airija, Vengrija ir Latvija) ar jau įgyvendino (pavyzdžiui, Danija,

Jungtinė Karalystė) nuostatas dėl moterų ir (arba) vyrų pensinio amžiaus ilginimo. Šiuo metu 25 valstybėse narėse (iš 28) priimti teisės aktai, kuriais ilginamas esamas arba būsimas pensinis amžius. Dažniausiai ne tik ilginamas pensinis amžius, bet ir (palaipsniui) sulyginamas vyrų ir moterų pensinis amžius (taip yra Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Italijoje, Lietuvoje, Maltoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje ir Jungtinėje Karalystėje). Vokietija, išplėsdama teisę į pensijos (vadinamosios „Mutter rente“) išmokas tėvams, susilaukusiems vaikų iki 1992 m., siekia sušvelninti tam tikrą karjeros pertrauką ir darbo ne visą darbo dieną poveikį. Tačiau daugelis valstybių narių labiau stengiasi pašalinti kitus svarbiausius vyrų ir moterų pensijų skirtumų veiksnius.

Vis daugiau šalių pensinį amžių sieja su ilgėjančia tikėtina gyvenimo trukme. Jungtinė Karalystė ir Portugalija irgi prisidėjo prie augančio skaičiaus šalių (Kipro, Danijos, Graikijos, Italijos, Nyderlandų ir Slovakijos), kurios pirmiausia pailgino pensinį amžių, siekdamos kompensuoti jau pailgėjusią gyvenimo trukmę, ir nutarė nustatyti tiesioginį pensinio amžiaus ir būsimos tikėtinos gyvenimo trukmės ryšį. Tačiau kelioms valstybėms narėms ši mintis vis dar kelia rimtų abejonių.

Siekdamos padidinti pasitraukimo iš darbo rinkos amžių, daugelis valstybių narių ėmėsi veiksnių ankstyvo išėjimo į pensiją galimybėms apriboti. Pagrindinės reformų priemonės susijusios su griežtesniais reikalavimais pasinaudoti ankstyvo išėjimo į pensiją sąlygomis (didesnis minimalus amžius, ilgesnis įmokų mokėjimo laikotarpis ir išmokų lygio mažinimas) ir didesniu dėmesiu aktyvumo skatinimo priemonėms (Belgija, Kipras, Ispanija, Kroatija, Portugalija ir Slovėnija). Kai kurios šalys riboja galimybes naudotis plačiai paplitusiais ankstesnio išėjimo į pensiją būdais, pavyzdžiui, ilgalaikėmis nedarbo pašalpomis (pavyzdžiui, Ispanija) arba invalidumo išmokomis (pavyzdžiui, Austrija, Danija). Tačiau kai kuriose šalyse (pavyzdžiui, Austrijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Liuksemburge, Maltoje ir Rumunijoje), įskaitant kai kurias iš tų, kuriose neseniai įvykdytos reformos, pasinaudojus galimybe anksti išeiti į pensiją vis dar nukenčia pensijų adekvatumas ir tvarumas. Kitos šalys daugiau galimybių anksti išeiti į pensiją teikia ilgą laiką ir sunkiai dirbusiems asmenims. Latvijoje ir Portugalijoje toks sprendimas priimtas reaguojant į augančias tam tikrų vyresnio amžiaus darbuotojų grupių įdarbinimo problemas. Danijoje buvo siekiama kompensuoti ankstesnėmis reformomis sukurtą nelygybę, mažinusią ankstyvo išėjimo į pensiją galimybes. Vokietijoje siekta sąžiningiau elgtis su asmenimis, kurie anksti pradėjo dirbti, o Bulgarijoje pirmiausia sušvelnintos nuostatos tiems, kurie dirbo sunkų darbą.

Vis daugiau valstybių narių sudaro sąlygas asmenims ilgiau išlikti darbo rinkoje ir vėlindamos išėjimą į pensiją gerina su pensija susijusias teises. Prancūzija amžiaus, kurio sulaukusį asmenį privatūs darbdaviai gali priversti išeiti į pensiją, ribą padidino nuo 65 iki 70 metų. Daugelyje pensijų sistemų (pavyzdžiui, Danijos, Suomijos, Prancūzijos) numatyta skatinti dirbti ir sulaukusius pensinio amžiaus asmenis, pavyzdžiui, vėlyvo išėjimo į pensiją atveju nustatant didesnes pensijos kaupimo normas arba didesnes pensijų išmokas. Daugiau šalių švelnina taisykles ir leidžia pensijų išmokas suderinti su už darbą gaunamomis pajamomis (Belgija, Nyderlandai ir Slovėnija). Svarbu tai, kad kai kurios šalys (pavyzdžiui, Belgija, Prancūzija, Slovėnija) vis labiau remia pensijų reformas, pagal kurias numatytos pagyvenusių žmonių aktyvumo darbo vietoje ir darbo rinkoje priemonės. Tačiau šioje srityje daugelio valstybių narių taikomos priemonės tebėra labai ribotos ir nekoordinuotos.

Daugelyje valstybių narių kaip fiskalinio konsolidavimo pastanga buvo **pakeistas arba išaldytas mokamų pensijų indeksavimas.** Taip įvyko, pavyzdžiui, Kipre, Prancūzijoje, Italijoje ir Portugalijoje. Kitose valstybėse narėse (pavyzdžiui, Čekijoje, Bulgarijoje ir Latvijoje) indeksavimas (dažnai persvarstytas) po tam tikro netaikymo laikotarpio buvo sugrąžintas.

C. Dėl fiskalinio spaudimo šalys peržiūri sveikatos priežiūros išlaidas ir ieško būdų, kaip veiksmingiau panaudoti lėšas ir užtikrinti geresnius rezultatus taikant geresnes išlaidų ribojimo priemones. Kelios valstybės narės (Austrija, Bulgarija, Kipras, Graikija, Ispanija, Suomija, Kroatija, Airija, Rumunija, Slovakija ir Jungtinė Karalystė) ėmėsi rengti arba pradėjo įgyvendinti struktūrines sveikatos priežiūros sistemų reformas. Suomija sutarė reformuoti socialinę ir sveikatos priežiūros sistemas, kad atsakomybė už paslaugų teikimą būtų paskirstyta penkiems socialinės sistemos, rūpybos ir sveikatos priežiūros regionams. Naujas Priežiūros teisės aktas labai pakeis Jungtinės Karalystės (Anglijos) nacionalinę sveikatos apsaugos tarnybą: sukurs teisinį pagrindą įsteigti geresnės priežiūros fondą, kuris užtikrins vietos valdžios institucijoms svarbią finansinę paskatą suderinti sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugas. Kelios valstybės narės (Austrija, Bulgarija, Belgija, Kipras, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Kroatija, Airija, Nyderlandai, Portugalija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė) ėmėsi priemonių pažaboti sveikatos priežiūros išlaidų augimą. Austrija, Belgija ir Prancūzija daug dėmesio skyrė tam, kad būtų nustatyta bendro sveikatos priežiūros išlaidų augimo lygio riba. Prancūzija nustatė naujas priemones pažaboti išlaidas vaistams nustatant geresnes kainas ir skatinant naudoti generinius vaistus. Sveikatos priežiūros paslaugų teikimas gerintas įvairiomis priemonėmis; dažniausiai tobulinta e. sveikatos sistema

(taip elgėsi Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Danija, Ispanija, Prancūzija, Lietuva, Latvija, Malta, Lenkija, Portugalija, Švedija, Slovėnija, Slovakija ir Jungtinė Karalystė). Kipras imasi pagrindinių reformų, susijusių su naujosios nacionalinės sveikatos apsaugos sistemos ir jos IT infrastruktūros įdiegimu, taip pat reformų, susijusių su viešosiomis ligoninėmis ir kitomis sveikatos priežiūros įstaigomis bei Sveikatos ministerijos organizavimu ir valdymu. Belgija balsavo dėl e. sveikatos veiksmų plano, siekdama iki 2018 m. supaprastinti keitimąsi informacija internetu ir elektroninių ligos istorijų naudojimą.

Reikia rasti naujų darbuotojų trūkumo problemos sprendimo būdų, taip pat tolesnių priemonių, kad visiems būtų užtikrinta galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Kai kurios valstybės narės (Vokietija, Vengrija, Latvija, Malta ir Slovakija) daug investuoja į sveikatos priežiūros srities darbuotojus. Latvija nusprendė 10–12,5 proc. padidinti minimalų sveikatos priežiūros specialistų atlyginimą. Kai kurioms valstybėms narėms (Bulgarijai, Danijai, Graikijai, Suomijai, Prancūzijai, Airijai, Liuksemburgui, Latvijai ir Portugalijai) prioritetu išlieka galimybių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis plėtojimas. Graikijoje dabar visi asmenys, neturintys sveikatos draudimo, esant mediciniam poreikiui oficialiai turi teisę gauti vaistų ir gydymą ligoninėje.

Daugelis valstybių narių, atsižvelgdamos į gyventojų senėjimą, imasi veiksmų tenkinti sparčiai augantį veiksmingos, atsakingos ir kokybiškos ilgalaikės priežiūros poreikį. Bulgarija patvirtino integruotu požiūriu pagrįstą nacionalinę strategiją, kuria stiprinamas kokybiškų socialinių paslaugų, įskaitant ilgalaikę sveikatos priežiūrą, teikimas. Nyderlandai nuo 2015 m. sausio mėn. pradės įgyvendinti svarbią ilgalaikės priežiūros sistemos struktūrinę reformą, kurios esmė – perduoti kai kuriuos dabartinės sistemos turimus įgaliojimus savivaldybėms ir sveikatos draudimo bendrovėms. Keliose valstybėse narėse oficialių ilgalaikės priežiūros paslaugos tarnybų trūkumas išlieka didžiausia kliūtis, trukdanti tinkamai apsaugoti nuo finansinės rizikos, susijusios su ilgalaikės priežiūros poreikiu ir moterų užimtumu.

Valstybės narės ėmė taikyti specialias įtraukties programas, skirtas ypač nepalankioje padėtyje atsidūrusiems žmonėms, benamiams ir žmonėms, patiriantiems su būstu susijusią atskirtį. Bulgarijoje yra teigiamų pavyzdžių, kaip tikslinėmis paramos priemonėmis romams sudarytos palankesnės galimybės gauti darbą. Tačiau apskritai imant dar nedaug sisteminių priemonių įdiegta nacionaliniu lygmeniu. Perspektyvus atrodo Bulgarijoje įvestas dvejų metų trukmės privalomas ikimokyklinis ugdymas ir Vengrijoje nustatytas privalomas ikimokyklinis ugdymas nuo trejų metų amžiaus, skirtas romų vaikams. Kelios šalys (Airija,

Suomija ir Latvija) priėmė politinių priemonių dėl būsto ir su benamyste susijusių išmokų, o Čekija, Lietuva, Nyderlandai, Slovėnija imasi diegti teisės aktus arba politikos priemones dėl socialinio būsto. Kai kurios valstybės narės (Ispanija, Latvija) priėmė su būsto rinka susijusių priemonių, kuriomis siekiama sušvelninti namų ūkių išskolinimo naštos daromą spaudimą. Belgijoje penkios vietos valdžios institucijos pradėjo įgyvendinti bandomąjį projektą „Housing First“, kurio pagrindinis principas – suteikti žmonėms pastogę.

3. PAGRINDINIŲ UŽIMTUMO IR SOCIALINIŲ RODIKLIŲ SUVESTINĖ

Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės institucinė struktūra

Šios rezultatų suvestinės, pasiūlytos Komunikate dėl Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) socialinio matmens stiprinimo²⁴ bei pateikiamos 2014 m. Bendros užimtumo ataskaitos projekte²⁵, paskirtis buvo gerinti prognozes, pačioje pradžioje nustatant svarbiausias užimtumo ir socialines problemas ar pokyčius. Rezultatų suvestinėje, kaip analizės priemonėje, daugiausia dėmesio skiriama užimtumo ir socialinėms tendencijoms, mažinančioms užimtumą, socialinę sanglaudą ir žmogiškuosius išteklius ir tuo būdu galinčioms kelti grėsmę stabilumui ir geram ES ir EPS veikimui, o taip pat konkurencingumui ir tvariam ekonomikos augimui, o jos paskirtis – sudaryti sąlygas plačiau suprasti socialinius pokyčius²⁶. Rezultatų suvestinei pritarta 2013 m. gruodžio mėn., o 2014 m. kovo mėn. ją kaip Bendros užimtumo ataskaitos dalį patvirtino EPSCO taryba²⁷. Europos Vadovų Tarybai²⁸ suteikus įgaliojimus, rezultatų suvestinė pirmą kartą buvo panaudota 2014 m. įgyvendinant Europos semestrą. Vėliau Komisija rėmėsi suvestinės rezultatais rengdama 2014 m. Komisijos tarnybų darbinis dokumentus ir svarstydamą konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų projektus, siekdama geriau pagrįsti problemas ir politines rekomendacijas. Rezultatų suvestinės duomenys papildyti Užimtumo rodiklių apžvalgos (EPM) ir Veiksmų socialinės apsaugos srityje rezultatų apžvalgos (VSASRA) informacija, taip pat politikos priemonių, kurių ėmėsi valstybės narės, vertinimu. Rezultatų suvestinėje sėkmingai išryškintos pagrindinės užimtumo ir socialines problemos, atsižvelgiant į Europos semestrą, ji paskatino diskusijas institucijų lygmeniu.

²⁴ COM(2013) 690, 2013 10 2. Žr. ypač p. 6–7: „Komisija siūlo parengti pagrindinių rodiklių, naudotinių Komisijos bendroje užimtumo ataskaitoje, suvestinę, kuria remiantis būtų galima stebėti užimtumo ir socialines tendencijas. Ši suvestinė turėtų būti analizės priemonė, kurią naudojant būtų galima geriau ir anksčiau nustatyti svarbiausias užimtumo ir socialines problemas, pirmiausia tas, kurių poveikis gali būti tarptautinis. [...] Ji būtų įtraukta į bendros užimtumo ataskaitos projektą, siekiant nustatyti konkretnę sustiprintos daugiašalės užimtumo ir socialinės politikos priežiūros pagrindą; tai padėtų atpažinti tendencijas, dėl kurių reikia griežtesnio atsako užimtumo ir socialinės politikos srityje. [...] Suvestinėje naudojami užimtumo ir socialiniai rodikliai turėtų apimti pagrindinius kiekvienai šaliai būdingus reiškinius ir padėti anksti nustatyti rimčiausias problemas bei svarbius pokyčius, kol šalies rezultatai pernelyg neatitrūko nuo anksčiau pasiektų rezultatų arba likusios ES rezultatų.“

²⁵ COM(2013) 801 galutinis, 2013 11 13.

²⁶ Europos Vadovų Tarybos išvados, 2013 m. gruodžio 19–20 d., pastr. 39.

²⁷ 7476/14, 2014 m. kovo 12 d., Briuselis

²⁸ Europos Vadovų Tarybos išvados, 2013 m. gruodžio 19–20 d., pastr. 38: „Europos Vadovų Taryba pakartoja pokyčių užimtumo ir socialinėje srityse svarbą įgyvendinant Europos semestrą. Remdamasi Tarybos atliekamu darbu, Europos Vadovų Taryba patvirtina tinkamumą naudoti pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę, kaip išdėstyta bendroje užimtumo ataskaitoje.“

Tuo pačiu metu Užimtumo komitetas (EMCO) ir Socialinės apsaugos komitetas (SPC) pradėjo diskusijas dėl rezultatų suvestinės tolesnio naudojimo pasibaigus 2014 m. Europos semestru²⁹. Komitetai visų pirma nagrinėjo rodiklių pasirinkimą, suvestinės rezultatų analizavimą kartu su EPM ir VSASRA duomenimis ir metodologiją, kuria remiantis būtų galima apibrėžti, kokie užimtumo ir socialinės raidos pokyčiai kelia didžiausių problemų. Šioje Bendroje užimtumo ataskaitoje pateikiama keletas pasiūlymų, įskaitant lyties ir amžiaus aspektų stiprinimą analizuojant rezultatus ir poreikį atsižvelgti ne tik į naujausio laikotarpio rodiklių pokyčius.

3.1 Išsamios rezultatų suvestinės peržiūros duomenys ES ir euro zonos lygmeniu

Toliau apžvelgiamos naujausios skirtingos socialinės ir ekonominės raidos tendencijos, nurodant svarbiausius ES ir atskirų šalių pokyčius ES visoje rezultatų suvestinėje ir pagal kiekvieną iš penkių rodiklių. Galiausiai priede pateiktos lentelės, kuriose apžvelgiama padėtis visose ES valstybėse narėse pagal rodiklius, taip pat pagrindinės užimtumo srities problemos, nurodytos EPM, ir socialinės tendencijos, nurodytos VSASRA.

Galintys kelti nerimą užimtumo bei socialinės raidos aspektai ir lygio rodikliai, lemiantys ES skirtumus, kuriuos reikėtų išsamiau išnagrinėti ir kuriems galbūt reikėtų taikyti griežtesnes politinio atsako priemones, gali būti nustatyti pagal šiuos tris aspektus³⁰:

- kiekvienoje valstybėje narėje nustatytas rodiklio pokytis konkrečiais metais lyginamas su ankstesniais laikotarpiais (istorinė tendencija);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą skirtumą, lyginamą su tų pačių metų ES ir euro zonos rodiklių vidurkiu (pateikiama glausta užimtumo ir socialinėje srityse nustatytų skirtumų apžvalga);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą rodiklio pokytį dvejus metus iš eilės, lyginamą su pokyčiais ES ir euro zonoje (parodomas socialinės ir ekonominės

---

²⁹ Socialinės apsaugos ir Užimtumo komitetų bendra nuomonė dėl pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės, skirta birželio mėn. EPSCO tarybos posėdžiui. Be to, Socialinės apsaugos komitetas pateikė dokumentą „Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių rezultatų suvestinės tolesnis naudojimas. Socialinės apsaugos komiteto rodiklių pogrupio ataskaita“.

³⁰ Šių trijų aspektų analizė atlikta remiantis 2014 m. Bendros užimtumo ataskaitos duomenimis, kaip buvo sutarta Komisijos ir Tarybos. 2014 m. Bendros užimtumo ataskaitos pagrindinėse tezėse (*Key Messages*) teigiama: „Krizės poveikis taip pat pasireiškė didėjančiais valstybių narių užimtumo ir socialinės padėties skirtumais, visų pirma euro zonoje, kaip rodo ši Bendra užimtumo ataskaita ir jos naujoji pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinė. Šie skirtumai matomi iš visų penkių pagrindinių šioje suvestinėje pateikiamų rodiklių.“ (7476/14, 2014 m. kovo 12 d., Briuselis, p. 3). Be to, kaip buvo sutarta 2014 m. Bendroje užimtumo ataskaitoje, rezultatai suvestinė apima visas ES valstybes nares, todėl duomenys lyginami pagal ES vidurkį. Kai kuriais atvejais gali būti svarbūs ir statistiniai nuokrypiai nuo euro zonos vidurkio (7476/14, 2014 m. kovo 12 d., Briuselis, p. 49).

konvergencijos arba divergencijos tendencijos).

Apskritai vertinant rezultatų suvestinę iš duomenų galima spręsti apie nuolatinis, tačiau dar ne tokius didelius, kaip praėjusiais metais, socialinius ir ekonominius skirtumus. Išlieka akivaizdžių nedarbo lygio, jaunimo nedarbo ir nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių dalies skirtumų; namų ūkio pajamų mažėjimas, didėjanti nelygybė ir skurdo lygis aiškiai matomi daugelyje euro zonai priklausančių Pietų Europos valstybių narių. Šiame etape, ypač kalbant apie su nedarbo lygio skirtumais susijusius rodiklius, skirtumai nebedidėja, tačiau dar negalima galutinai įvertinti ankstesnių tendencijų sustabdymo masto.

Rezultatų suvestinės duomenys analizuojami atsižvelgiant į pasiskirstymą pagal lytis (tai galioja visiems rodikliams, kur tai įmanoma). Vienose valstybėse narėse darbingo amžiaus gyventojų ir jaunimo nedarbo augimo našta buvo neproporcingai sunki moterims, kitose šalyse dėl krizės poveikio labiau nukentėjo dirbantys vyrai.

Atliekant analizę šalies lygmeniu, iš rezultatų suvestinės duomenų matyti, jog kelios valstybės narės patiria rimtų užimtumo ir socialinių problemų vertinant pagal istorinę raidą ir atotrūkį nuo ES vidurkio. Daugiausia problemų užimtumo ir socialinės padėties duomenys atskleidžia Italijoje ir Rumunijoje. Šių valstybių narių padėtis pagal visus suvestinės rodiklius buvo sudėtinga iš pat pradžių, o vėliau jose stebėtos neigiamos tendencijos. Užimtumo rodikliai Graikijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje rodo padėties gerėjimą arba stabilizaciją, tačiau socialiniai rodikliai toliau rodo jau ir taip didelį ir vis didėjantį skurdo ir nelygybės lygį, taip pat namų ūkių realiųjų pajamų mažėjimą. Kipre ir Kroatijoje (jaunimo) nedarbo lygis šiek tiek sumažėjo arba nekito, tačiau ir toliau daugėja niekur nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių skaičius, kuris ir taip buvo didelis. Pirmojoje paminėtoje valstybėje narėje neigiami pokyčiai darbo rinkoje dar labiau pablogino socialinę padėtį. Lietuva toliau (jau antrą iš eilės ataskaitinį laikotarpį) gerino savo darbo rinkos padėtį, bet socialiniai rodikliai rodo, kad daugėja problemų, susijusių su augančiu skurdu ir nelygybe, kurių lygis jau ir taip viršija ES vidurkį. Galiausiai yra dvi valstybės narės, kurios sugebėjo apsaugoti savo visuomenę nuo krizės poveikio, tačiau rezultatų suvestinėje aiškiai matyti susirūpinimą keliančių signalų. Nyderlanduose išaugo (jaunimo) nedarbo lygis, padaugėjo nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių ir padidėjo skurdo rodiklis, o Suomijoje stebimos susirūpinimą keliančios tendencijos, susijusios su nedarbo lygiu ir nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių skaičiumi.

Lygi	Raid	Užimtumo rodikliai	Socialiniai rodikliai

s	a	Nedarbo lygis	Jaunimo nedarbo lygis	Nesimokantys ir nedirbantys jaunuoliai	Bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos	Skurdo rizikos lygis	Nelygybė
☹	☹	Italija	Belgija, Italija, Rumunija	Kroatija, Italija, Kipras, Vengrija, Rumunija	Daugiausiai sumažėjo: Graikija, Ispanija, Italija, Kipras, Vengrija, Slovėnija	Graikija, Lietuva, Portugalija, Rumunija	Graikija, Bulgarija, Italija, Lietuva, Rumunija, Portugalija
	-	Graikija, Kroatija, Kipras	-	Bulgarija, Graikija, Ispanija		Italija	
	☺	Ispanija, Portugalija, Slovakija	Ispanija, Graikija, Kroatija, Kipras, Portugalija, Slovakija	-		Latvija	Latvija
☺	☹	Liuksemburgas, Nyderlandai, Suomija	Nyderlandai, Austrija	Belgija, Nyderlandai, Austrija, Suomija		Danija, Liuksemburgas, Kipras, Malta, Nyderlandai, Slovėnija, Švedija	Kipras, Vokietija, Vengrija, Malta, Slovėnija

Lentelė. Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės santrauka³¹

Problemas, nustatytas analizuojant pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę, reikia svarstyti atsižvelgiant į Europos semestrą, visų pirma Komisijos rengiamus tarnybų darbinius dokumentus, kuriais grindžiami konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų projektai, ir daugiašalę Užimtumo komiteto ir Socialinės apsaugos komiteto priežiūrą. Siekiant pateikti įvairiapusę konkrečios šalies analizę, įtraukiama ir URS ir VSASRA rodiklių imtis.

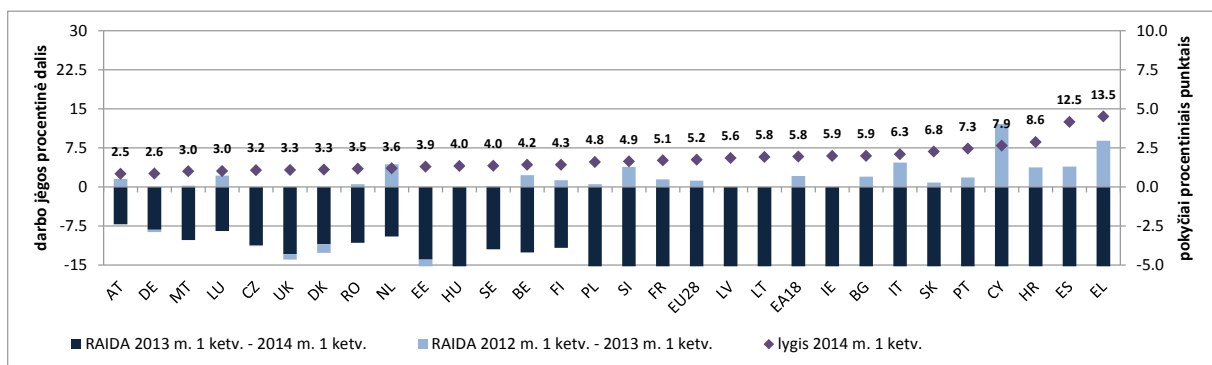
³¹ Lentelėje apžvelgiamos Europos užimtumo ir socialinės tendencijos įvairiose valstybėse narėse, kurių pagrindinių rodiklių lygis arba tendencijos galėtų būti laikomi problema.

3.2 Suvestinės rodiklių analizės duomenys

3.2.1 Nedarbo lygio pokyčiai ir mastas

Apskritai visoje Europos Sąjungoje buvo sustabdytas smarkus nedarbo lygio augimas, apie kurį pranešta ankstesnėje rezultatų suvestinėje. ES 28 jis sumažėjo 0,5 procentinio punkto, ir tai rodo šiokią tokią darbo rinkos atsigavimą. Euro zonoje pagerėjimas buvo ne toks žymus (nedarbas sumažėjo 0,3 procentinio punkto). Tačiau šalių skirtumai, išaugę krizės metais, išlieka dideli ir čia nematyti pagerėjimo požymių. Skirtumas tarp dviejų geriausių rezultatų ir dviejų blogiausių išlieka daugiau kaip 20 procentinių punktų. Moterų nedarbo lygis išlieka aukštesnis nei vyrų (2014 m. pirmoje pusėje atitinkamai 0,2 procentinio punkto ES 28 ir 0,4 procentinio punkto euro zonoje).

I pav. Nedarbo (15–74 m. asmenų) lygis 2014 m. 1 ketv. bei jo pokyčiai 2012 m. 1 ketv. – 2013 m. 1 ketv. ir 2013 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv.

Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas), EMPL GD skaičiavimai; skirstyta pagal 2014 m. pirmojo pusmečio lygį.

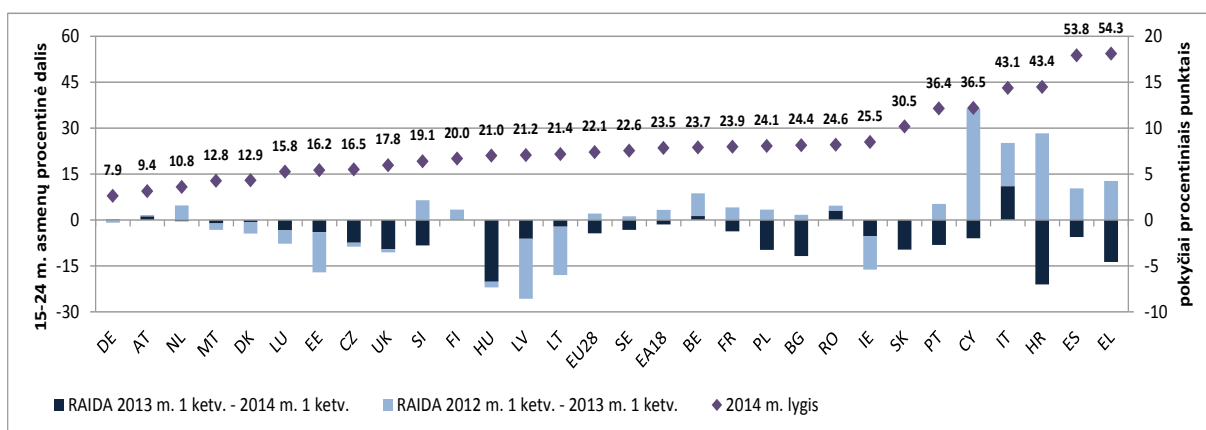
Kaip matyti iš rezultatų suvestinės duomenų, šešiose valstybėse narėse (Graikijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Kipre, Portugalijoje, Slovakijoje, Italijoje) nedarbo lygis vis dar labai didelis (palyginti su ES vidurkiu). Nors trijose valstybėse (Ispanijoje, Portugalijoje, Slovakijoje) pastebėta tam tikrų teigiamų pokyčių, padėtis Italijoje kelia dar didesnę susirūpinimą, nes nedarbo lygis dar padidėjo (t. y. per vienerius metus išaugo 0,5 procentinio punkto). Be Pietų Europos šalių, formuojasi nauja šalių grupė, kuri susiduria su vis didėjančiu nedarbu. Liuksemburge, Nyderlanduose ir Suomijoje nedarbo lygis vis dar gana žemas, tačiau rezultatų suvestinės duomenys rodo tam tikrus problemiškus nedarbo lygio pokyčius šalyse, kurios per krizę sugebėjo gana gerai apsaugoti savo darbo jėgą. Palyginti su pirmuoju rezultatų suvestinės leidimu, matyti, kad tai nėra visiškai naujas reiškinys, ir tai reiškia, kad šie pokyčiai gali peraugti į ilgalaikes tendencijas, kurioms teks skirti daugiau dėmesio. Kalbant apie vyrų ir moterų nedarbą, Pietų Europos šalyse (Ispanijoje, Graikijoje, Italijoje), moterų

nedarbo lygis vis dar didesnis nei vyrų; visiškai priešinga padėtis Švedijoje, Suomijoje, Airijoje ir Baltijos valstybėse.

3.2.2 Jaunimo nedarbo lygis ir nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių skaičius/dalis

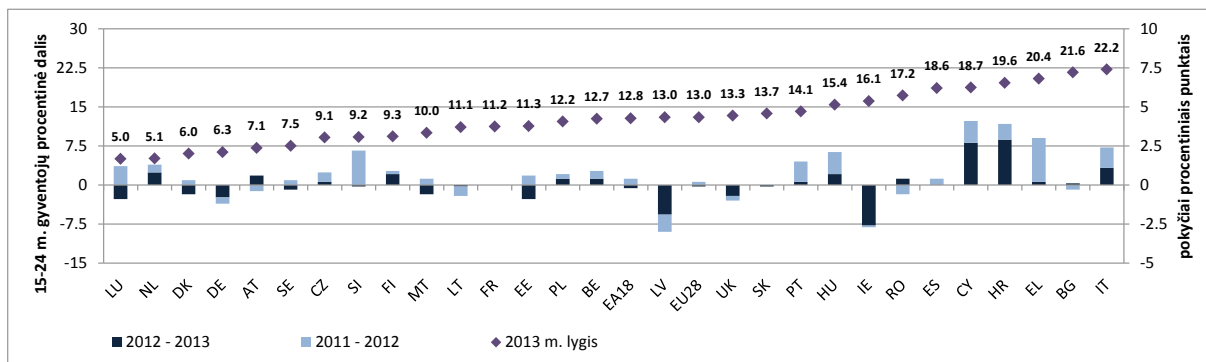
Per dabartinį ataskaitinį laikotarpį įvyko teigiamų pokyčių, susijusių su jaunimo nedarbo lygiu, kurio vidurkis sumažėjo tiek ES (1,2 procentinio punkto), tiek euro zonoje (0,5 procentinio punkto). Padėtis blogiausių rezultatų šalyse pagerėjo, tačiau valstybių narių skirtumai tebėra dideli. Kalbant apie nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių dalį, jos vidurkis ES ir euro zonoje sumažėjo labai nedaug; šiuo metu Europos Sąjungos valstybėse nesimokančio ir nedirbančio jaunimo skaičius didelis, valstybių skirtumai taip pat dideli; daugiausiai jų yra Pietų Europos šalyse, kur šis skaičius susikaupė per krizės metus.

Ila pav. Jaunimo (15–24 m.) nedarbo lygis 2014 m. 1 ketv., 2012 m. 1 ketv. – 2013 m. 1 ketv. ir 2013 m. 1 ketv. – 2014 m. 1 ketv.

Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas), EMPL GD skaičiavimai; atskaitos taškas – 2014 m. pirmojo pusmečio lygis.

Ilb pav. Nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių (15–24 m.) dalis 2013 m. ir pokyčiai 2011–2012 m. ir 2012–2013 m.

Šaltinis: Eurostatas (Darbo jėgos tyrimas), EMPL GD skaičiavimai; atskaitos taškas – 2014 m. pirmojo pusmečio lygis. Pastaba. Prancūzijos 2013 m. duomenų nėra, todėl pokyčio apskaičiuoti neįmanoma.

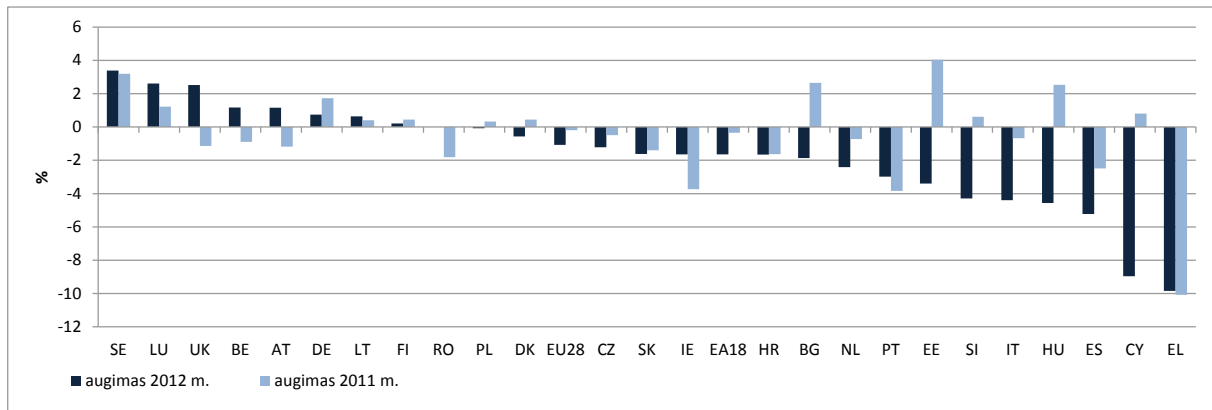
Jaunimo padėtis darbo rinkoje išlieka labai sudėtinga daugelyje valstybių narių; bent septyniose šalyse (Graikijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Italijoje, Portugalijoje, Kipre, Slovakijoje) nedarbo lygis išlieka 9 procentiniais punktais didesnis už ES vidurkį. Kalbant apie teigiamas tendencijas, daugumai šių šalių pavyko pagerinti jaunimo padėtį, išskyrus akivaizdžią išimtį – Italiją, kurioje nedarbo lygis toliau augo (t. y. 4,1 procentinio punkto). Be to, Belgijoje ir Rumunijoje dar išaugo ir taip buvęs santykinai didelis jaunimo nedarbo lygis. Panašiai kaip ir nedarbo lygio pokyčių atveju, jaunimo nedarbo rodiklis kai kuriose šalyse (Nyderlanduose, Austrijoje, Suomijoje), toliau blogėjo, nors pradinė padėtis buvo palyginti gera.

Jaunimo nedarbo lygis išaugo ne pernelyg smarkiai, tačiau nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių dalis gerokai padidėjo beveik pusėje valstybių narių. Kroatijoje, Italijoje, Kipre, Vengrijoje ir Rumunijoje nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių buvo palyginti daug, ir jų dar padaugėjo (2,7–0,4 procentinio punkto). Ir vėl sudėtingiausia padėtis yra Italijoje: nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių čia buvo daugiausiai, ir jų skaičiaus augimas buvo trečias didžiausias ES. Prie teigiamų pokyčių priskirtina tai, kad Graikijoje neigiama tendencija buvo sustabdyta (bent šiuo ataskaitiniu laikotarpiu): nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių šalyje vis dar daug, bet jų skaičius nebedidėja. Kaip rodo ir kiti su užimtumu susiję rodikliai, kelios euro zonos valstybės narės (Belgija, Nyderlandai, Austrija, Suomija) patiria darbo rinkų nuosmukį, o nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių skaičius, buvęs mažesnis už ES vidurkį, pastaruoju metu išaugo. Daugiausia nesimokančių ir nedirbančių jaunų moterų yra Čekijoje, Kroatijoje, Kipre, Lietuvoje ir Vengrijoje, vyrų – Graikijoje, Kroatijoje, Kipre ir Suomijoje.

3.2.3 Realūs bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokyčiai

Namų ūkio realios pajamos toliau išliko nepakitusios arba po 2011 m. smarkiai sumažėjo, ypač tolesnio ekonominių sąlygų blogėjimo labiausiai paveiktose šalyse. Namų ūkių pajamoms poveikį pirmiausia darė sumažėjusios rinkos pajamos ir ilgainiui susilpnėjęs socialinių pervedimų veikimas. Be to, griežtesnė kai kurių valstybių narių fiskalinė politika turėjo įtakos užimtumui ir mokesčių bei pašalpų sistemoms, o sumažinus viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokestį labai sumažėjo realių namų ūkių pajamų dydis. Tai galėjo lemti didėjančius skirtumus euro zonoje.

III pav. Realus bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokytis. Augimas 2012 m. ir 2011 m.

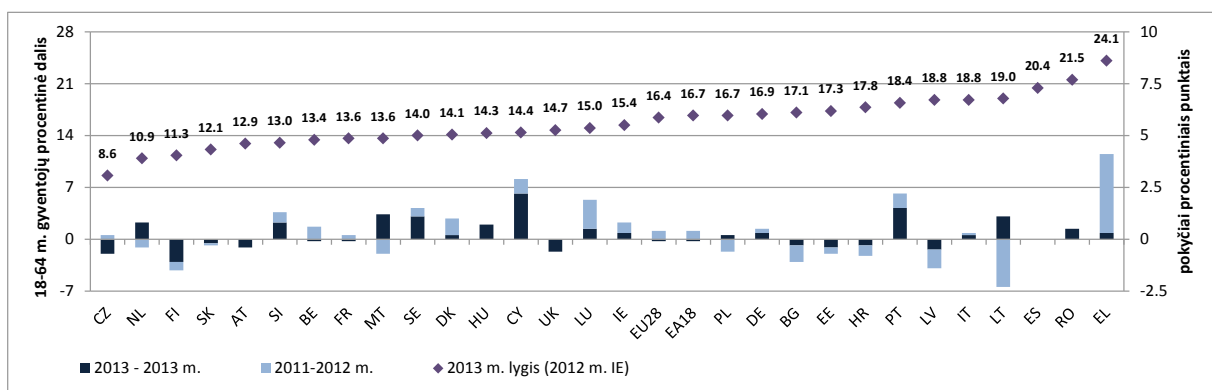

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos, EMPL GD skaičiavimai; klasifikuota pagal bendrą 2012 m. augimą. Realiosios bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų vertės raida valstybėse narėse labai skiriasi ir šie skirtumai didėja. Remiantis 2012 m. duomenimis, ne mažiau kaip 16 valstybių narių bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų raida buvo neigiama: Graikijoje šis rodiklis kasmet mažėjo beveik 10 proc., Kipre – 9 proc. Toks mažėjimas šioje šalyje, taip pat Ispanijoje ir Italijoje, prisidėjo prie jau ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu nustatyto pablogėjimo. Kita vertus, šiuo metu randasi grupė šalių, kuriose iki 2011 m. darbo užmokestis didėjo ir tam tikrų neigiamų pokyčių įvyko tik 2012 m. Tai Kipras, Vengrija, Slovėnija, Estija ir Bulgarija.

3.2.4 Darbingo amžiaus gyventojų skurdo rizika. Pokyčiai ir lygis

Daugelyje valstybių narių dirbančių gyventojų skurdo rizikos lygis didėja (žr. IV pav.). Daugelyje šalių šis didėjimas stebimas jau esant aukštam bendram skurdo rizikos lygiui, kurį neretai lėmė ilgai nei kartą mažinta skurdo rizikos riba.

IV pav. Darbingo amžiaus gyventojų (18–64 m.) skurdo rizikos lygis. 2013 m. lygis ir 2011–2012 m. ir 2012–2013 m. pokyčiai

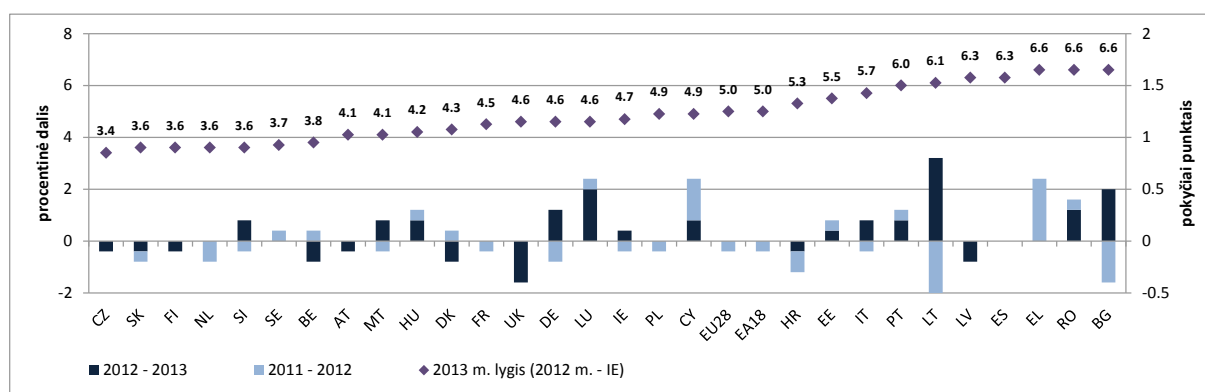
Šaltinis: Eurostatas, ES-SPGS duomenys, EMPL GD skaičiavimai pagal 2012 m. gautas pajamas. Pastaba. ES 2013 m. duomenų nėra, todėl pokyčio nustatyti neįmanoma; AT, UK 2012 m. duomenų nėra, todėl 2011–2012 m. pokyčio nustatyti neįmanoma; IE – 2012 m. (2011–2012 m. ir 2010–2011 m. pokyčiai).

2012–2013 m. darbingo amžiaus žmonių skurdo rizikos lygis labiausiai padidėjo Graikijoje, Kipre, Lietuvoje, Liuksemburge, Maltoje, Portugalijoje ir Rumunijoje, o 2012–2011 m. – Kroatijoje, Graikijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje. Daugelyje šių šalių skurdo rizikos lygio didėjimą nulėmė ilgalaikis neigiamas arba beveik nulinis BVP augimas, didėjantis ilgalaikio nedarbo lygis ir ilgainiui silpnėjantis socialinių pervedimų poveikis.

3.2.5 Pajamų nelygė (S80 / S20³²). Pokyčiai ir lygis

Pajamų nelygė didėja visoje ES ir kiekvienoje valstybėje narėje, pirmiausia tose valstybėse narėse, kuriose labiausiai didėjo nedarbo lygis (žr. V pav.). Daugelyje šalių krizė sustiprino ilgalaikes darbo užmokesčio poliarizacijos ir darbo rinkos segmentacijos tendencijas, dėl kurių, kaip ir dėl mažesnio mokesčių ir pašalpų sistemomis užtikrinamo persikirstymo, nelygė dar labiau padidėjo. Žymus nelygės padidėjimas gali būti susijęs su dideliu nedarbo lygiu (labiausiai išaugusiu tarp mažiausiai uždirbančių gyventojų). Kai kuriais atvejais vienas iš veiksnių buvo ir fiskalinio konsolidavimo poveikis³³.

V pav. Nelygės (S80/S20) lygis 2013 m. (*2012 m.) ir pokyčiai 2011–2012 m. ir 2012–2013 m.

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS duomenys, EMPL GD skaičiavimai; Pastaba. ES 2013 m. duomenų nėra, todėl pokyčio nustatyti neįmanoma; AT, UK 2012 m. duomenų nėra, todėl 2011–2012 m. pokyčio nustatyti neįmanoma; IE – 2012 m. (2011–2012 m. ir 2010–2011 m. pokyčiai).

Nelygė (S80 / S20) yra plačiai paplitusi, o valstybių narių skirtumai toliau didėja. Naujausi (kelių valstybių narių) 2012 m. duomenys rodo, kad pajamų nelygė (vertinant pagal

³² Pajamų, kurias gauna 20 proc. visų didžiausias pajamas gaunančių gyventojų, ir pajamų, kurias gauna 20 proc. visų mažiausias pajamas gaunančių gyventojų, santykis.

³³ Žr. EUROMOD darbinį dokumentą Nr. 2/13.

S80/S20 rodiklį) 2012–2013 m. Lietuvoje ir Bulgarijoje padidėjo 0,5 procentinio punkto arba daugiau; padidėjimas nustatytas ir Italijoje, Rumunijoje, Portugalijoje, Kipre, Vokietijoje, Vengrijoje, Maltoje ir Slovėnijoje. Itin didelė pajamų nelygybė 2013 m. buvo Bulgarijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Portugalijoje ir Rumunijoje: 20 proc. visų didžiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos buvo bent šešis kartus didesnės nei 20 proc. visų mažiausias pajamas gaunančių asmenų gaunamos pajamos.